

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Ana Čemažar

**Izobraževalna funkcija javnega RTV-servisa:
jezikovna analiza spletnega portala MMC**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Ana Čemažar

Mentorica: red. prof. dr. Monika Kalin Golob

**Izobraževalna funkcija javnega RTV-servisa:
jezikovna analiza spletnega portala MMC**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2011

Izobraževalna funkcija javnega RTV-servisa: jezikova analiza spletnega portala MMC

Z delom želim raziskati, kako novinarji spletnega portala MMC skozi kakovostno novinarsko delo udejanjajo izobraževalno funkcijo RTV Slovenija kot javnega RTV-servisa pri skrbi za ohranjanje in razvijanje jezikovne kulture v povezavi z nacionalnim jezikom kot pomembnim dejavnikom pri ohranjanju narodne zavesti in identitete. Z jezikovno rabo mediji vplivajo na širjenje in spreminjanje knjižnojezikovne norme in (ne)posredno jezikovno izobražujejo občinstvo. Internet je medij, ki doseže največje število ljudi, zato je tudi vpliv vedno večji. Čeprav so zaposleni v spletnih medijih podvrženi še večjim časovnim pritiskom kot novinarji tradicionalnih medijev, je internet edini medij, ki omogoča spreminjanje in dodajanje vsebin kadarkoli, zato so jezikovne napake še manj dopustne, hkrati pa je jezikovna pravilnost eden najpomembnejših kriterijev novinarske kakovosti in profesionalnosti. Gradivo za analizo so bila vsa besedila, ki so bila v obdobju dveh tednov objavljena na spletni strani www.rtv slo.si, v jezikovni analizi pa so kvantitativno in kvalitativno analizirani odstopi od knjižnojezikovne norme.

Ključne besede: spletni portal, javni servis, narodna identiteta, jezikovna kultiviranost, jezikovna norma.

The educational function of a public service broadcaster: a language analysis of MMC internet portal

The work aims to research the realization of the educational function of RTV Slovenija – the Slovenian public service broadcaster. It focuses on MMC internet portal journalists' contribution in the preservation and development of language cultivation in relation to the national language as an important factor in the retention of national consciousness and identity. Language used in the mass media has a significant effect on the expansion and development of language standards. The mass media therefore (in)directly educate the audience. Internet can reach the largest audience therefore its influence has been increasing. Internet journalists are under the greatest time pressure, but the internet is the only medium where errors can be corrected after a text has been published, therefore language errors or mistakes are considered intolerable. Even more, language perfection is one of the most important criteria of quality and professional journalism. The work analyses all texts published on www.rtv slo.si in two weeks. Language errors and mistakes are analysed quantitatively and qualitatively.

Key words: internet portal, public service broadcaster, national identity, language cultivation, language standard.

KAZALO

1 UVOD.....	5
1 RADIOTELEVIZIJA SLOVENIJA.....	9
2.1 JAVNI RTV-SERVIS.....	9
2.2 JEZIK IN RADIOTELEVIZIJA SLOVENIJA.....	11
3 SPLETNI MEDIJI IN SPLETNO NOVINARSTVO	15
4 NOVINARSKA KAKOVOST.....	18
5 JEZIK	21
5.1 JEZIK IN MEDIJI.....	21
5.2 JEZIK IN IDENTITETA.....	25
5.3 JEZIKOVNA KULTURA.....	29
5.4 KNJIŽNOJEZIKOVNA NORMA	32
6 VZOREC IN METODE DELA.....	36
7 ANALIZA JEZIKOVNIH NAPAK	40
7.1 PRAVOPIISNE NAPAKE	40
7.1.1 VEJICA	40
7.1.2 OSTALA LOČILA	43
7.1.3 VELIKA IN MALA ZAČETNICA	46
7.1.4 OSTALE PRAVOPIISNE NAPAKE	49
7.2 BESEDNE NAPAKE	51
7.3 SKLADENJSKE NAPAKE	54
7.4 TIPKARSKE NAPAKE	55
7.5 INTERPRETACIJA JEZIKOVNE ANALIZE.....	56
8 ODGOVORI UREDNIKA SPLETNEGA PORTALA.....	58
9 SKLEP.....	59
10 LITERATURA	61
PRILOGI	65
PRILOGA A: VPRAŠALNIK ZA UREDNIKA Z ODGOVORI	65
PRILOGA B: VPRAŠALNIK ZA NOVINARJE	67

1 UVOD

Radiotelevizija Slovenija (v nadaljevanju RTV Slovenija) je v Zakonu o Radioteleviziji Slovenija in svojem statutu opredeljena kot javni zavod kulturnega in nacionalnega pomena. Je torej javni medij, ki jih običajno označujemo kot nasprotje komercialnim.

Javni zavod najkrajše opredelimo kot servis, ki zagotavlja dostop javnosti do množičnih komunikacijskih kanalov, služi javnemu interesu in oblikuje, odpira in vzdržuje prostor javne razprave. Javnost financira javni servis, ga nadzoruje (zastopana je v nadzornih organih), javni servis pa zagotavlja programske vsebine javnega interesa. Zadovoljevanje javnega interesa je ključni element legitimiranja za delovanje javnih RTV-servisov. Namesto državi ali oglaševalcem mora biti javni medij odgovoren občinstvu, tj. javnosti (Bašić Hrvatin 2002, 6).

Univerzalne definicije javnega RTV-servisa sicer ni, pojmovanja pa se razlikujejo. V tem diplomskem delu bom zato izhajala iz trditve, da mora javni RTV-servis služiti (interesom) javnosti in graditi oziroma ohranjati nacionalno identiteto. Po mnenju Bašić Hrvatinove mora javni RTV-servis javnosti služiti tako, da vzpostavlja povezavo med nacionalno identiteto in skupnostjo oziroma spodbuja ljudi k zavedanju lastne identitete in občutka pripadnosti (Bašić Hrvatin 2002, 13). Pomemben nacionalni povezovalni element za t. i. jezikovne nacije, kamor se uvršča tudi slovenska, je knjižni jezik (Vidovič Muha 2001, 8–9). Praški lingvistični krožek je kot izraz za zavestno nego sodobnega knjižnega jezika opredelil pojem jezikovna kultura (Kalin Golob 1996, 13–14), na to češko teorijo pa se navezuje tudi Boris Urbančič, ki jezikovno kulturo definira kot »posebno, stalno in dolgotrajno nego« knjižnega jezika, pri čemer pomembno vlogo igrajo poklicni uporabniki jezika, tudi novinarji (Urbančič v Kalin Golob 1996, 34–36).

Za lastno in narodno identiteto je torej pomemben lastni jezik in skrb zanj, zato menim, da bi RTV Slovenija načelu služenja javnosti morala slediti s pravilno oziroma ustrezno rabo jezika in posledično z jezikovnim kultiviranjem svojega občinstva. Glede na prej omenjeno dejstvo, da enotne definicije javnega RTV-servisa ni, bom pri nalogah in poslanstvu RTV Slovenija izhajala iz zakonov in pravilnikov tako o medijih kot tudi o

slovenskem jeziku, ki do določene mere določajo vlogo RTV Slovenija pri skrbi za jezikovno kulturo. Zakon o medijih omenja izobraževalni namen medijev, Zakon o RTV Slovenija pa določa, da program RTV Slovenija posebno pozornost posveča razvijanju splošne, jezikovne in politične kulture. Kako pomembna je jezikovna kultiviranost pri ohranjanju nacionalne identitete, bom utemeljila z mnenji različnih jezikoslovcev.

Hlavsa (v Kalin Golob 2004, 703) piše, da so »množična občila odločilni dejavnik za oblikovanje norme knjižnega jezika; raba jezika v njih pač najbolj vpliva na splošno rabo, to pa je treba upoštevati pri normi in kodifikaciji – če želimo ali ne«. Raba jezika torej vpliva na razvoj (jezikovne) kulture, zato je pri opravljanju izobraževalne vloge javnega servisa pomembna ustrezna jezikovna kultiviranost ustvarjalcev besedil. Analiza jezikovne kakovosti besedil v vladnem spletu (Verovnik 2003) je pokazala, da se na večini spletni strani ponavljajo tipične, ponavljajoče se napake oziroma odstopi od knjižnojezikovne norme. V besedilih je največ pravopisnih napak, ki so prvi oz. najvidnejši znak slabega poznavanja knjižnojezikovne norme, ob tem pa Tina Verovnik poudarja, da se jezikovna raba najbolj (pre)oblikuje ravno pod vplivom medijev. Meni, da specifika spletnega medija na jezikovno normativnost informativnih besedil, objavljenih na spletu, ne bi smela vplivati, saj imajo besedila, namenjena široki množici bralcev, velik vpliv na oblikovanje posameznikove in splošne jezikovne rabe ter jezikovne kulture (Verovnik 2003, 147–149). Tudi uredniki slovenskih medijev so si pri vprašanju profesionalne novinarske kompetence najbolj enoti prav glede pomembnosti novinarjeve sposobnosti pisnega in govornega izražanja: anketirani uredniki so med 17 vrstami znanja in kompetenc kot najbolj pomembno ovrednotili novinarjevo sposobnost pisnega in govornega izražanja (Laban in Poler Kovačič 2008, 179).

V diplomskem delu bom ugotavljala, ali novinarji RTV Slovenija z rabo jezika res prispevajo k jezikovni kultiviranosti v splošni rabi. Opravila bom jezikovno analizo besedil, objavljenih na spletnem portalu MMC, da bi ugotovila, ali so novinarji kot poklicni uporabniki jezika primerno jezikovno kultivirani in tako z rabo ustreznih jezikovnih sredstev skrbijo za splošno jezikovno kulturo. Za analizo spletnih vsebin sem se odločila, ker je internet najmlajši medij in po mojem mnenju pogosto podcenjen. Omogoča takojšnjo objavo vsebin, uporabnik do njih lahko dostopa kadarkoli in izbira (le) vsebine, ki ga zanimajo. Spreminja se tudi način dela novinarjev, saj je v poplavi

različnih spletnih portalov eden ključnih kazalnikov uspešnosti spletnega medija hitrost objave spletnih vsebin. Žal pa kot redna uporabnica spletnih portalov opažam, da se v besedilih pogosto pojavljajo jezikovne napake. Spletni mediji lahko dosežejo velik krog ljudi, predvsem mladih, zato sta njihova vloga in vpliv še toliko večja. Ena ključnih prednosti spletnih medijev je možnost, da avtor že objavljena besedila lahko spreminja, zato bi novinar ali lektor – če je hitrost objave res tako pomembna – slovnične napake ali napačno rabljene besede lahko popravil naknadno. Novinarji so poklicni uporabniki slovenskega jezika, zato morajo biti jezikovno kultivirani, lektorji pa bi jim morali na pomoč priskočiti le izjemoma. Poklic lektorja je slovenska posebnost – uredništva so po drugi svetovni vojni zaposlila sloveniste, ki naj bi skrbeli za jezikovno vzgojo piscev in jezikovno kakovost besedil, začasno delo pa se je sčasoma izoblikovalo v poklic (Verovnik 2005, 135–136). Gaja Červ in Nataša Logar Berginc ugotavljata, da je lektoriranje postalo »samoumeven del njihove produkcije«, zato je možnost ukinitve lektoriranja tako novinarjem kot lektorjem nesprejemljiva (Červ in Logar Berginc 2009, 766). Novinarji menijo, da so sami odgovorni le za vsebino besedil, odgovornost za jezikovno plast pa prepuščajo lektorjem, čeprav avtorici menita, da na jezikovno neznanje novinarjev ni mogoče pristati (Červ in Logar Berginc 2009, 767).

V prvem delu diplomskega dela bom tako najprej definirala javni RTV-servis ter vlogo in naloge RTV Slovenija. Osredotočila se bom predvsem na formalna določila o vlogi RTV Slovenija pri skrbi za slovenski jezik. Nato bom definirala značilnosti spletnih medijev in spletnega novinarstva in spremembe, ki jih je ta nov medij prinesel v tradicionalno novinarstvo. Jezik bom obravnavala z različnih vidikov, in sicer vlogo jezika v medijih, vlogo jezika pri ohranjanju in razvijanju nacionalne identitete ter pojem jezikovne kulture v povezavi s knjižnojezikovno normo.

Drugi del diplomskega dela je jezikovna analiza vsebin, objavljenih na spletnem portalu MMC. Najprej bom predstavila vzorec in metode dela, sledila pa bo analiza jezikovnih napak. V določenem časovnem obdobju bom namreč spremljala in analizirala vse rubrike in vsa objavljena besedila ter poiskala, preštela in analizirala jezikovne napake, ki jih bom razdelila na štiri kategorije: pravopisne, besedne, skladijske in tipkarske napake. Napake bom definirala na podlagi temeljnih jezikovnih priročnikov, ki določajo knjižnojezikovno normo, in sicer Slovenskega pravopisa, Slovenske slovnice in Slovarja slovenskega knjižnega jezika ter s korpusom Fida. Predvidevam, da bo največ

pravopisnih napak, kot sta napačna raba vejice ali predlogov. Predvidevam, da se bodo v teh besedilih zaradi časovne stiske pojavljale tudi tipkarske napake. Predvidevam tudi, da bodo besedila, prevedena iz tujih jezikov, vsebovala več tujk.

Novinarji kot poklicni uporabniki slovenskega jezika bi morali biti po mojem mnenju jezikovno kultivirani, delodajalec oziroma urednik pa bi moral že pri zaposlovanju upoštevati tudi to dejstvo. Diplomanti novinarstva naj bi bili jezikovno kultivirani, vendar so ti med zaposlenimi, ki delajo kot novinarji, v manjšini. Z anketiranjem novinarjev, zaposlenih v uredništvu spletnega portala, bom poskušala ugotoviti, kako so razvrščene prioritete novinarskega dela (hitrost objave, vsebina, jezikovna pravilnost in točnost podatkov) in kako se novinarji lotevajo jezikovnih vprašanj (uporaba jezikoslovnih priročnikov in sodelovanje z lektorji). V intervjuju z urednikom spletnega portala pa bom poskušala odgovoriti na vprašanja o uredniški politiki in načelih objave besedil (hitrost objave, lektoriranje pred objavo ali po njej, pomembnost ustrezne (jezikovne) izobrazbe zaposlenih). Interpretaciji analize vsebin bom tako dodala odgovore urednika spletnega portala. Vprašalnik, na katerega je odgovarjal urednik, in vprašalnik, namenjen novinarjem, sta prilogi temu diplomskemu delu.

1 RADIOTELEVIZIJA SLOVENIJA

Radiotelevizija Slovenija je največji slovenski medij, združuje pa radio in televizijo ter spletni portal oziroma multimedijski center MMC.

RTV Slovenija je v 1. členu Zakona o Radioteleviziji Slovenija definirana kot »javni zavod posebnega kulturnega in nacionalnega pomena. Opravlja javno službo na področju radijske in televizijske dejavnosti, določeno s tem zakonom, z namenom zagotavljanja demokratičnih, socialnih in kulturnih potreb državljanek in državljanov /.../ Republike Slovenije, Slovenk in Slovencev po svetu /.../, pripadnic in pripadnikov /.../ slovenskih narodnih manjšin v Italiji, Avstriji in Madžarski, italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji, ter druge dejavnosti v skladu s tem zakonom in Statutom RTV Slovenija ter zakonom, ki ureja področje medijev« (Zakon o Radioteleviziji Slovenija 2005).

2.1 JAVNI RTV-SERVIS

Kot sem že zapisala, enotne definicije javnega RTV-servisa ni. Strokovnjaki so si enotni, da naj bi takšen servis služil javnosti, ki delovanje tudi financira, in ne kapitalu ali politiki. Po primerjalni analizi naj bi javni RTV-servis s svojimi programskimi vsebinami zadovoljeval želje in potrebe vseh, hkrati pa gradil oz. ohranjal narodno identiteto in podpiral razvoj kulture. Programske vsebine naj bi bile kakovostne, vsem razumljive in uravnotežene, javni RTV-servis pa naj bi izpolnjeval informativno in izobraževalno funkcijo, promoviral nacionalno kulturo in identiteto, zagotavljal zabavo ter skrbel za manjšine in ostale interesne skupine (Mendel 2009).

Javni RTV-servis po besedah Sandre Bašić Hrvatini »najkrajše opredelimo kot servis, ki zagotavlja dostop javnosti do množičnih komunikacijskih kanalov, služi javnemu interesu in oblikuje, odpira in vzdržuje prostor javne razprave. Javnost financira javni servis, ga nadzoruje (zastopana je v nadzornih organih), javni servis pa zagotavlja programske vsebine javnega interesa. Zadovoljevanje javnega interesa je ključni element legitimiranja za delovanje javnih RTV-servisov. Namesto državi ali oglaševalcem mora biti javni medij odgovoren občinstvu tj. javnosti« (Bašić Hrvatini 2002, 6).

Bašić Hrvatinova ugotavlja, da v literaturi, ki se ukvarja z mediji, največ težav povzroča prav definicija javnega RTV-servisa. Po njenih besedah je »najpreprostejši način definiranja javnega RTV-servisa /.../ opis formalnih, tehničnih in programskih zahtev, ki naj jih servis zagotavlja državljanom« (Bašić Hrvatin 2002, 11). Našteje devet načel, po katerih naj bi javni RTV-servis deloval:

1. Geografska univerzalnost oz. univerzalna dostopnost,
2. zastopanost vseh interesov in okusov,
3. plačevanje po načelu enakosti,
4. nepristranskost oz. neodvisnost,
5. izobraževanje javnosti,
6. posebna skrb za manjšine,
7. spodbujanje konkurenčnosti pri kakovosti,
8. liberalizacija in ne omejevanje programskih producentov,
9. služenje (interesom) javnosti (Bašić Hrvatin 2002, 11–13).

V nobenem od načel ni omenjena skrb za jezik in jezikovno kulturo. Služenje (interesom) javnosti Bašić Hrvatinova sicer definira kot »vzpostavljanje povezave z nacionalno identiteto in skupnostjo (spodbujati ljudi k zavedanju lastne identitete in občutka pripadnosti). Javni servis mora torej gojiti javno sfero, ki služi javni blaginji, saj posamezniki le v javnosti delujejo kot državljani, pripadniki skupnosti. Javni servis mora spodbujati občinstvo, da deluje kot državljani (in se zaveda tako svojih dolžnosti kot pravic) in ne kot potrošniki« (Bašić Hrvatin 2002, 13).

Tudi osem načel, ki jih navaja oddelek za raziskave RTV-sistema pri BBC, ne omenja skrbi za jezik, poudarja pa oddajanje programa za »nacionalno identiteto in skupnost« (Erjavec in Volčič 1999, 37–39). Ob tem velja dodati, da načela javne RTV niso dana enkrat za vselej, njihovo izvajanje pa je različno od države do države, zato je javni RTV-servis zelo težko natančno in funkcionalno enakovredno opredeliti za različne družbene sisteme. Erjavčeva in Volčičeva po Splichalu naštejeta temeljne funkcije, zahteve ali pričakovanja:

1. Javni RTV-sistem opravlja v odnosu do občinstev tri temeljne funkcije: izobraževanje, obveščanje in zabavo.
2. Javni RTV-sistem naj bi služil različnim okusom – od »visokega« do »nizkega«, od »popularnega« do »elitnega«.

3. Javni RTV-sistem mora zagotavljati univerzalno dostopnost do programov na celotnem ozemlju države in skrbeti, da je kakovost RTV-signala povsod na približno enaki tehnični kakovostni ravni.
4. Javni RTV-sistem naj bi zagotavljal programsko ponudbo za manjšine – etnične, jezikovne, regionalne, verske in starostne (Erjavec in Volčič 1999, 39).

Tudi Manca Košir kot osrednje funkcije javnih občil navaja: informirati, oblikovati javno mnenje, vzgajati in zabavati (Košir 1988, 14).

Čeprav v nobeni od definicij ni posebej poudarjena vloga javnega servisa pri ohranjanju jezikovne kulture, mediji občinstvo posredno izobražujejo z rabo jezika, hkrati pa z odnosom do jezika, ki ga uporabljajo, kažejo na odnos do uradnega (nacionalnega) jezika in posledično vplivajo na nacionalno zavest občinstva, kar bom podrobneje opisala v naslednjih poglavjih.

2.2 JEZIK IN RADIOTELEVIZIJA SLOVENIJA

V svojem diplomskem delu izhajam iz trditve, da mora javni RTV-servis v okviru načela služenja javnosti in opravljanju izobraževalne funkcije skrbeti za ustrezno raven rabe jezika in posledično skrbeti za jezik in jezikovno kultiviranost občinstva. Pri ugotavljanju vloge RTV Slovenija pri skrbi za jezik in jezikovnemu kultiviranju občinstva bom izhajala iz zakonskih določil in ostalih predpisov. V Sloveniji poleg zakonov in predpisov o medijih in rabi slovenskega jezika obstaja tudi nacionalni program za jezikovno politiko. Ob podrobnejšem branju teh dokumentov sem ugotovila, da skrb za slovenski jezik v medijih nikjer ni poudarjena tako, kot bi pričakovala oz. si želela. Določila – z izjemo znotraj RTV Slovenija določenih programskih standardov – so namreč precej splošna. Vendar je ob zavedanju, da so novinarji poklicni uporabniki jezika, ki s svojim delom vplivajo tudi na jezikovno kultiviranost občinstva ter ohranjajo in krepijo nacionalno zavest, interpretacija zapisanih členov jasna: novinarji kot poklicni uporabniki jezika so zavezani k jezikovni kultiviranosti in jezikovnemu kultiviranju.

Obravnave zakonov in določil sem se lotila hierarhično – od najširših do najožjih, torej tistih, ki zadevajo najožji krog naslovnikov.

Zakon o javni rabi slovenščine v 22. členu določa, da je »jezik v medijih, registriranih v Republiki Sloveniji, /.../ slovenski« (Zakon o javni rabi slovenščine 2004), ostali odstavki se nanašajo le na tujejezične vsebine in prevajanje v slovenščino. Na podlagi 28. člena je državni zbor maja 2007 sprejel Resolucijo o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2007–2011, ki je namenjena udejanjanju 4. člena zakona, po katerem »Republika Slovenija zagotavlja status slovenščine z dejavno jezikovno politiko, ki vključuje skrb za zagotovitev pravnih podlag njegove rabe, za stalno znanstvenoraziskovalno spremljanje jezikovnega življenja in za širjenje jezikovne zmožnosti ter skrb za razvoj in kulturo jezika« (Zakon o javni rabi slovenščine 2004).

Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2007–2011 kot enega od ciljev navaja višjo sporazumevalno kulturo v družbi, ki naj bi jo med drugim dosegli z organizirano skrbjo za ustrezno jezikovno rabo v založništvu in množičnih občilih, in sicer z uresničevanjem jezikovnih določb Zakona o RTV Slovenija in Zakona o medijih (Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2007–2011).

Zakon o medijih v 5. členu govori o zaščiti slovenskega jezika, kjer pa je ponovno zapisano le, da mora »izdajatelj, ki je ustanovljen oziroma registriran v Republiki Sloveniji, /.../ razširjati programske vsebine v slovenskem jeziku, ali pa morajo biti na ustrezen način prevedene v slovenščino« (Zakon o medijih 2006).

Zakon o medijih RTV Slovenija uvršča med radijske in televizijske programe posebnega pomena, delovanje tega javnega zavoda pa opredeljuje poseben Zakon o Radioteleviziji Slovenija. V 4. členu določa, da RTV Slovenija med drugim »posebno pozornost posveča razvijanju splošne, jezikovne in politične kulture« (Zakon o Radioteleviziji Slovenija 2005). Ta člen je sicer edini, ki omenja skrb za jezik, a pomemben, saj izrecno zavezuje k jezikovni kulturi in spodbujanju njenega razvoja.

Statut javnega zavoda Radiotelevizija Slovenija prav tako ne omenja skrbi za jezik, medtem ko je v dokumentu Poklicna merila in načela novinarske etike v programih RTV Slovenija, sprejetem junija 2000, med poklicnimi merili na prvem mestu zapisana

natančnost. V definiciji natančnosti je tako med drugim zapisano: »Novinarji morajo pozorno zbirati podatke, jih skrbno preverjati in skrbeti za primerno izražanje v slovenskem jeziku in jezikih narodnih skupnosti.« Poseben kriterij je tudi jezik. Kot je zapisano v točki 1.9., »RTV Slovenija namenja kot javna RTV-ustanova, ki ustvarja nacionalne programe, posebno skrb slovenskemu jeziku. Jezik mora biti jasen, preprost, jedrnat in nedvoumen. Bralci, voditelji oddaj in novinarji (pa tudi redni in pogodbeni delavci) so dolžni dosledno uporabljati slovenski knjižni jezik /.../«. V nadaljevanju besedila se določila o rabi jezika nanašajo predvsem na ustrezne izraze v odnosu do nekaterih posebnih družbenih skupin, npr. v odnosu do žensk, invalidov, manjšin ipd. (RTVSLO 2000).

Pravilnik o poklicnih merilih in načelih novinarske etike, kot že naslov pove, uvodoma pa to pojasnjuje tudi takratni predsednik Sveta RTV Slovenija, ki je dokument sprejel, Janez Kocijančič, opredeljuje predvsem etične, in ne pravne norme za delovanje RTV Slovenija, oz. kot zapiše Kocijančič, »določa pravila igre«. V uvodu k dokumentu poudarja tudi, da se etiko javnega medija da graditi le na »profesionalni zavesti in iz nje izhajajoči samoregulaciji«, pri pripravi pravilnika pa so izhajali iz »spoznanja, da morajo biti etičnost, strokovnost, poštenost in objektivnost vodila javne televizije« (RTVSLO 2000).

Programski svet RTV Slovenija je leta 2006 sprejel tudi programske standarde, kjer uvodoma piše, da »Radiotelevizija Slovenija deluje v interesu javnosti ob upoštevanju 39. člena Ustave RS«. V interesu javnosti pa med drugim deluje tako, da:

- »skrbi za slovensko besedo, ki je temelj identitete Slovencev doma, v zamejstvu in po svetu«,
- »spodbuja poznavanje in spoštovanje nacionalne zgodovine, krepi državljansko zavest in dviga državljansko kulturo, širi in utrjuje slovensko narodno identiteto ter identiteto avtohtonih narodnih skupnosti«,
- »je kot javni medij in osrednja nacionalna kulturna ustanova dolžna spodbujati vsestransko slovensko ustvarjalnost in ustvarjalnost avtohtonih narodnih skupnosti ter spodbuja razvoj njihovega jezika in kulture«,
- »zagotavlja vrhunsko podobo svojih programov v skladu z estetskimi vrednotami v vsebinskem, slikovnem, jezikovno-govornem in glasbenem pogledu« (RTVSLO 2006).

V programskih standardih je poleg tega zapisano, da so ustvarjalci vsebin pri svojem delu neodvisni in avtonomni ter zavezani k profesionalnosti. K temu med drugim stremijo tako, da »namenijo posebno skrb slovenskemu jeziku in jeziku avtohtonih narodnih skupnosti v narodnostnih programih« (RTVSLO 2006). Dokument, pod katerega je podpisan takratni predsednik programskega sveta Stane Granda, ob koncu določa, da mora biti spoštovanje programskih standardov tudi obvezno določilo vsake individualne pogodbe.

Ustvarjalci vsebin RTV Slovenija so torej zavezani k profesionalnosti in dolžni skrbeti za ustrezno raven slovenskega jezika, ne le etično ali moralno, temveč tudi pravno formalno. RTV Slovenija je zavezana k jezikovni kulturi, kar je določeno tako v Zakonu o RTV Slovenija kot tudi dokumentih zavoda. Čeprav je skrb za jezikovno kulturo običajno omenjena v le enem členu, pa ta člen ni nič manj pomemben ali zavezujoč kot vsa ostala določila.

3 SPLETNI MEDIJI IN SPLETNO NOVINARSTVO

Iznajdba interneta je gotovo eden pomembnejših mejnikov v zgodovini množičnih medijev, saj postavlja nova merila. Če je nekoč revolucijo pomenila televizija, ki je poleg zvoka prenašala še sliko, internet pomeni še korak naprej. Spletni mediji združujejo vse doslej razširjene medije – v enem prispevku so združeni besedilo, fotografije, zvok in slika. Vsebine lahko objavimo kjerkoli in kadarkoli, edini pogoj je dostop do interneta, vsebine pa lahko kasneje dodajamo, odstranjujemo in spreminjamo po mili volji.

Peter Dahlgren (1995, 62–63) meni, da z iznajdbo interneta novinarstvo ne upada, vendar pa se bo moralo tradicionalno novinarstvo razviti in prilagoditi novemu mediju. Ugotavlja, da v času interneta količina informacij, ki so na voljo državljanom, narašča, prav tako zgoščenost informacij. Informacije v medijskem prostoru so povsod navzoče in tako zgoščene, da je zelo pomemben del javne kulture postalo tekmovanje za pozornost javnosti.

Čeprav so v zadnjem desetletju minulega stoletja spletno novinarstvo številni označili za revolucijo in napovedovali popolnoma novo novinarstvo, so po Vobičevih besedah sodobne medijske in novinarske študije mnogo bolj zadržane glede pričakovanj o spletnih medijih. Ugotavlja, da spletne različice slovenskih klasičnih medijev, med njimi tudi RTV Slovenija, »zaradi institucionalne vpletenosti v dejavnost klasičnega medija (tiska, radia in televizije) reproducirajo že uveljavljena organizacijska okolja in reprezentacijske prakse« (Vobič 2007). Spletno novinarstvo ne uživa statusa novinarstva klasičnih medijev, novinarji v spletnih medijih pa naj bi besedila le urejali, ne pa tudi ustvarjali (Vobič 2007). Vobič zato opozarja, da so spletne različice medijev običajno zgolj njihov podaljšek.

Relativno majhne in mlade ekipe slovenskih spletnih novinarjev, ki nimajo veliko novinarskih izkušenj in negotov socialni status, so večinoma podaljšana roka časopisnih in televizijskih novinarjev in večji del vsebin pripravljajo z recikliranjem že objavljenih novic drugih medijev ali tiskovnih agencij. Tovrstno iskanje bližnjic v novinarski produkciji in nenehna stiska s časom pod vprašaj

postavlja številne vidike izvirnega, odgovornega in avtonomnega novinarskega dela (Vobič 2009).

Različni avtorji ugotavljajo, da spletni novinarji delajo pod večjim časovnim pritiskom kot novinarji v tisku, na radiu ali televiziji, saj uredniki od njih pričakujejo stalno (re)produciranje vsebin. Posledica tega je tako imenovani koncept »lopatanja«, ki pred kakovost novinarskih vsebin postavlja količino objavljenih prispevkov (Vobič 2009).

Vobič (2009) izpostavlja še eno pomembno vprašanje, ki se je pojavilo z nastankom spletnih medijev, in sicer popravljanje napak. V 1. členu *Kodeksa novinarjev Slovenije* (2002) je zapisano, da se mora novinar izogibati napakam in »svoje napake – četudi nenamerne – priznati in popraviti«. Internet je edini medij, kjer napake lahko popravimo kadarkoli, pri tem pa se pojavlja vprašanje, kdaj je napaka zgolj tehnična napaka, kdaj pa je napaka vsebinska in je zato potreben zakonsko določen popravek. Medtem ko na radiu, televiziji in radiu napak ne moremo popraviti »neopazno«, nam internet to omogoča. Vobič sicer navaja smernice Media centra Sarajevo, kjer je zapisano, da majhno napako (npr. ločila ali vrstni red besed) lahko popravimo z brisanjem. Kadar je napaka očitna ali bistvena za pomen besedila, je potreben popravek. Vendar pa rezultati anket kažejo, da spletni časopisi skoraj nikoli ne ponudijo prvotne različice prispevka – pogosto se zgodi, da o napaki pričajo samo komentari uporabnikov, ki so opozorili na napako (Vobič 2009).

Vsebine na spletnem portalu RTV Slovenija so običajno povzete po agencijskih vesteh Slovenske tiskovne agencije ali tujih agencij, pogosti so tudi povzetki oziroma prepisi televizijskih prispevkov, redko pa so besedila, objavljena na spletnem portalu MMC, avtorsko delo spodaj podpisanih novinarjev. To kaže, da tudi RTV Slovenija spletno stran dojema zgolj kot podaljšek klasičnih medijev (torej televizije in radia). Manca Borko (2008) meni, da medijske hiše spletne strani in tak način dela vidijo tudi kot priložnost za lažje zmanjševanje števila zaposlenih in možnost, da pripravijo več vsebine z manjšim številom ljudi. Ugotavlja, da »za novinarje varčevanje praviloma ne pomeni nič dobrega – hitro mu sledijo zahteve po povečanju produktivnosti, nižanju kakovosti, manj vlaganja v zahtevnejše žanre, centraliziranje uredništev in ukinjanje dopisništev, delo izven delovnega časa«. Ob tem poudarja, da se s prihodom medijev

vloga novinarjev ni spremenila, zato tudi delo v spletnih medijih ne bi smelo biti podrejeno zgolj ekonomski in tržni logiki (Borko 2008).

Internet torej na nek način pomeni revolucijo v zgodovini medijev, vendar s svojimi pozitivnimi stranmi prinaša tudi številne negativne. Zaposleni v spletnih medijih očitno niso novinarji, ampak zgolj prepisovalci oziroma urejevalci že objavljenih vsebin, zato motiviranost za delo ni visoka. Hkrati so podvrženim stalnim časovnim pritiskom, saj gre očitno za bitko, kdo bo prvi objavil določeno vsebino, pri tem pa verjetno skrb za jezik ni poglobitna, čeprav je v zvezi z novinarsko kakovostjo najpogostejša ravno kritika jezika (Erjavec 1998, 77–86). Poleg tega se jezikovna raba najbolj (pre)oblikuje ravno pod vplivom medijev, specifika spletnega medija pa na jezikovno normativnost informativnih besedil, objavljenih na spletu, ne bi smela vplivati, saj imajo besedila, namenjena široki množici bralcev, velik vpliv na oblikovanje posameznikove in splošne jezikovne rabe ter jezikovne kulture (Verovnik 2003, 147–149). Čeprav jezik za marsikoga verjetno res ni najpomembnejši kriterij novinarske kakovosti, zato menim, da bi pri opravljanju svojega dela vsakdo moral stremeti k popolnosti oziroma čim večji profesionalnosti in ne bi smel pristajati na kompromise, pri čemer je skrb za jezik potisnjena v ozadje.

4 NOVINARSKA KAKOVOST

Novinarska kakovost je še en pojem, ki ga je težko opredeliti, saj obstajajo številni kriteriji in spremenljivke, na katerih temelji novinarska kakovost. V definicijah javnega RTV-servisa, navedenih v tem diplomskem delu, je poudarjeno, da gre za kakovosten medijski servis, k profesionalnosti pa novinarje zavezujejo tudi zakoni, zato bom novinarsko kakovost opredelila predvsem v povezavi z javnim RTV-servisom in skrbjo za jezik.

Različne definicije novinarske kakovosti sem poiskala v knjigi Karmen Erjavec Koraki do kakovostnega novinarskega prispevka (1998). Wallisch razlikuje med objektivno in subjektivno kakovostjo. Objektivno kakovost (formalna načela, žanr, jezikovna pravila itd.) razume kot naučene novinarske delovne obrazce in pravila, ki so institucionalno vpeljani, subjektivna kakovost (vsebinska načela, funkcionalnost, literarni stil itd.) pa ponuja več interpretacijskega prostora in omogoča individualno realizacijo novinarskega izdelka. Erjavčeva ob tem poudarja, da se Wallisch v svojem modelu omejuje predvsem na novinarsko delo, po njenih besedah pa na opredelitev novinarske kakovosti vplivajo tudi značilnosti posameznih medijev, njihove funkcije, novinarska samopodoba, družbene in politične razmere itd. (Erjavec 1998, 8–9).

Priprava kakovostnega novinarskega prispevka se sicer začne z izbiro teme, sledi zbiranje in preverjanje informacij, zadnja faza novinarskega dela pa je samo oblikovanje oz. ubesedovanje prispevka. V tem diplomskem delu bom preverjala le končni rezultat novinarskega dela, zato so zame pomembni predvsem kriteriji ubesedovanja novinarskega prispevka, na kar vplivajo:

- »Izbira besed glede na **temo** in **žanr** sporočanja.
- Uporaba jezika glede na predstavljeno tabelo (v knjigi Koraki do kakovostnega novinarskega prispevka op. a.): *optimalna razumljivost in dober jezik*. Tabela poudarja predvsem **previdno eksperimentiranje z novimi besedami, metaforami, frazami, pogovornim jezikom**.
- **Upoštevanje jezikovne ravni ciljnih skupin**.
- **Formalna korektnost** na ravni slovnice in pravopisne norme.

- **Ravnotežje med poenostavljanjem in profesionalizacijo jezika**
(Erjavec 1998, 86–87).

Erjavčeva sicer meni, da jezik ni zadosten kriterij za optimalno ocenitev kakovosti novinarskega izdelka, čeprav se v zvezi z novinarsko kakovostjo kritika najpogosteje usmerja k uporabi jezika – po njenih besedah je kritika jezika stara toliko, kot je star sam časopis. Jezik je vedno bil in ostaja najpomembnejše izrazno in oblikovno sredstvo v množični komunikaciji (Erjavec 1998, 77–86).

Najpogostejša kritika, ki prihaja iz nenovinarskih vrst, je kritika novinarskega jezika. Da je jezikovna kompetentnost zelo pomemben kriterij ocenjevanja kakovosti novinarskega izdelka, dokazujejo tako kriteriji podeljevanja različnih novinarskih nagrad kot tudi številna strokovna literatura o problematiki jezika novinarskih prispevkov. Vendar kritiki pogosto precenjujejo jezikovni vidik, ko ga obravnavajo kot primarni kriterij novinarske kakovosti. Kljub temu pa jezikovna kritika še vedno ostaja osnovni kriterij vrednotenja novinarskega dela (Erjavec 1998, 9).

To potrjujejo tudi povzetki rezultatov dveh raziskav med študenti novinarstva o poklicnih motivih in pričakovanjih. Pri obeh raziskavah so študenti med pomembne kriterije novinarske kakovosti uvrstili komunikacijske veščine in komunikacijsko kompetentnost, v eni od raziskav je večina študentov menila, da »'idealni novinar' razumljivo in pravilno piše, je ustvarjalni, objektivni in točen, hitro naveže stike, ima dobro splošno izobrazbo in sposobnost kritičnega dojetja stvarnosti« (Erjavec 1998, 11). Tudi raziskava o odnosu urednikov slovenskih medijev do univerzitetnega novinarskega izobraževanja (Laban in Poler Kovačič 2008) je pokazala, da so si uredniki najbolj enotni glede pomembnosti novinarjeve sposobnosti pisnega in govornega izražanja. Anketirani urednik (121) so na lestvici od 1 do 5 ovrednotili 17 vrst znanja in kompetenc, glede na to, kako pomembne so za novinarja. Najvišje oz. kot najbolj pomembno so ovrednotili novinarjevo sposobnost pisnega in govornega izražanja (4,84) (Laban in Poler Kovačič 2008, 179).

Kljub različnim kriterijem za doseganje novinarske kakovosti je jezikovna pravilnost po tudi ogledalo novinarja oziroma medijske hiše – besedilo je končni izdelek

novinarskega dela, ki se kaže navzven oziroma ki je dostopen bralcem in bralkam. Kot zapisano zgoraj, na kakovost ubesedovanja vplivajo različni kriteriji npr. tema in žanr, sama se bom v tej nalogi osredotočila zgolj na en kriterij, in sicer jezikovno pravilnost oz. ustreznost besedil, objavljenih na spletnem portalu MMC, na ravni slovnice in pravopisne norme.

Slovnica in pravopis sta (poleg slovarja knjižnega jezika, terminoloških slovarjev in slovarja tujk) namreč temeljna priročnika, pomembna za jezikovno kulturo, ki uporabnikom jezika svetuje in jih usmerja pri izbiranju ustreznih jezikovnih sredstev (Kalin Golob 1996, 39–43). Programske vsebine javnega RTV-servisa naj bi bile vsem razumljive (Mendel 2009), pri ustvarjanju besedila pa je poleg jasnosti najpomembnejša jezikovna pravilnost (Toporišič 1966, 82). Določa jo splošna raba in je zapisana v slovnici, slovarju in pravopisu, pravila knjižnega jezika pa moramo upoštevati, »saj dajejo našemu jeziku potrebno enotnost in sorazmerno stalnost, kar je za širše družbeno razumevanje nujno potrebno« (Toporišič 1966, 81–82).

Ena od osrednjih funkcij javnih RTV-servisov je tudi izobraževalna (Košir 1988; Erjavec in Volčič 1999). Prej opisani zakoni in dokumenti o RTV Slovenija poudarjajo vlogo novinarjev pri skrbi za razvoj jezikovne kulture, ki jo lahko razumemo v ožjem pomenu (dobro ali slabo obvladovanje jezika) ali širšem (zavestna nega jezika) (Kalin Golob 1996, 13). Dobro (ali slabo) obvladovanje jezika vpliva na jezikovno kultiviranost bralcev in bralk, saj vsebine RTV Slovenija dosežejo velik krog ljudi, množični mediji pa so »odločilni dejavnik za oblikovanje norme knjižnega jezika; raba v njih pač najbolj vpliva na splošno rabo« (Hlavsa v Kalin Golob 2004, 703). Zavestna nega jezika pa je pomembna pri ohranjanju narodne zavesti, kar je prav tako ena pomembnejših nalog RTV Slovenija. Marko Stabej trdi, da ima vsak jezik dve vlogi: komunikacijsko in simbolno. Slednja soomogoča identiteto neke skupnosti, ki se od drugih razlikuje tudi ali predvsem po jeziku (Stabej 2010, 128).

Jezik je zato pomemben kriterij novinarske kakovosti, saj (ne)ustrezna raba jezikovnih sredstev, kot bom podrobneje utemeljila v nadaljevanju, vpliva ne le na razumevanje besedila, temveč tudi na jezikovno kulturo in kultiviranje.

5 JEZIK

5.1 JEZIK IN MEDIJI

Že Anton Breznik je v Jezikoslovnih razpravah (1938) pisal o vplivu medijev na jezik oziroma v tistem času vpliv časnikarske slovenščine. Poudarja, da jezik ne ostane samo v predalih časnikov, ampak prehaja v vse druge vrste jezika. Jeziku medijev oz. časnikarskemu jeziku celo pripiše vodilno vlogo v slovstvu (Breznik in Toporišič 1982, 133). Čeprav je po njegovih besedah časnikarski jezik po vrednosti najnižja, pa je po svojem vplivu najmočnejša vrsta jezika: »Boj proti njemu je brezpriden, vsi brusi in antibarbari ne ustavijo njegovega vpliva« (Breznik in Toporišič 1982, 136).

Hlavsa (v Kalin Golob 2004, 703) piše, da so »množična občila odločilni dejavnik za oblikovanje norme knjižnega jezika; raba jezika v njih pač najbolj vpliva na splošno rabo, to pa je treba upoštevati pri normi in kodifikaciji – če želimo ali ne«.

Od časa Breznika so se poleg časnikov oz. tiska razširili še radio, televizija in v zadnjih letih internet. Množični mediji nas tako spremljajo praktično na vsakem koraku, za mnoge pa so edini stik s knjižnim jezikom. Zato ni nenavadno, da je, kot ugotavlja Monika Kalin Golob, jezik v medijih od nekdanj prvih kazal razvojne težnje v jezikovni rabi. Prek medijev se v javno rabo uvajajo tudi nova poimenovanja, novi govorni vzorci, strukture in stilne izbire, ki se zaradi pogoste rabe nevtralizirajo (Kalin Golob 2009, 745).

Poleg razvoja različnih medijev pa na jezikovne izbire vplivajo tudi nove funkcije medijev. Kalin Golobova meni, da je v zadnjih desetletjih najbolj pomembna informativna zabava, ki jo je k nam prineslo tržno novinarstvo. Novinarstvo tako danes težko razumemo zgolj kot zbiranje in tvorjenje tehničnih informativnih in interpretativnih besedil v klasičnih novinarskih žanrih, ampak k temu prištevamo tudi zabavne medijske vsebine razvedrilnega novinarstva (Kalin Golob 2009, 745).

Jezikovne in stilne spremembe v slovenskih medijih zadnjih dveh desetletij so povezane ne le z omejenimi spremembami funkcij medijev (tabloidnega, infozabavnega, tržnega novinarstva), ampak tudi s profesionalizacijo novinarstva. Ko si je novinarstvo od prvega dnevnika (1873, Slovenski narod) postopoma specializiralo jezikovna sredstva za rabo v novinarskih besedilih, je ta specializacija potekala (kot vse druge) pod vplivom objektivnih stilotvornih dejavnikov: sprva časovne stiske in ubesedovanja iste, ponavljajoče se situacije, nato tudi vse bolj ustaljenih profesionalnih norm (npr. ločevalna norma med dejstvi in mnenji, ustaljevanje žanrskih konvencij) in tehnoloških novosti (vključevanje fotografije, shem, prikazov kot dopolnilnih, danes ponekod (tabloidi) prevladujočih objektivnih znakovnih sistemov) ter prek njih vedno večje količine informacij v vedno manjšem svetu (Kalin Golob 2009, 745).

Po Crystalovem (2001b) mnenju je internet za jezik tretja revolucija oziroma največja revolucija takoj za iznajdbo tiska, predvsem je tudi jezikovna revolucija. Poleg tega, da svetovni splet združuje praktično vse stile, ki so bili doslej razviti v pisnem jeziku (od časopisov, znanstvenih poročil do poezije in molitev), nam predstavlja tudi nove oblike, ki jih pred iznajdbo interneta nismo poznali, npr. animirani jezik. Splet je po njegovem mnenju del novega jezikovnega medija: »Je bolj dinamičen kot tradicionalno pisanje in bolj trajen kot tradicionalni govor« (Crystal 2001a). Čeprav na primeru angleškega jezika ugotavlja, da je internet prekršil številna pravila formalne angleščine in povzročil največji porast neformalnih izrazov od srednjega veka, meni, da nam internet pravzaprav daje možnost, da še enkrat raziščemo moč pisane besede (Crystal 2001a). Ob tem pa opozarja, da je treba otroke podučiti o dveh »jezikih«: standardni angleščini in neformalni, ki vse bolj prevladuje na internetu in v ostalih elektronskih medijih (Crystal 2005, 2).

Simona Kranjc meni, da so besedila na internetu oz. spletna besedila tvorjena zato, da bi z njimi tvorci vplivali na naslovnika, pri tem pa ne izbirajo sredstev. Internet zaradi svoje tehnične narave ponuja veliko možnosti – od verbalnega do neverbalnega jezika (kamor šteje slikovno in glasbeno govorico oz. jezik, ki spremljata animacije na spletu). Da bi se čim bolj približali zelenemu cilju, tvorci poleg spoznanj jezikoslovja upoštevajo tudi psihološka spoznanja in sledijo željam uporabnikov spleta. Za spletna

besedila bi zato lahko rekli, da v njih ni prevladujoča le predstavitvena funkcija, ampak tudi estetska (Kranjc 2003, 436).

Medtem ko različni avtorji poudarjajo, kako pomemben vpliv imajo mediji oziroma jezik, rabljen v medijih, na razvoj knjižnega jezika in jezikovno kulturo, pa so prav tako pogosta tudi opozorila, da novinarji kot profesionalni uporabniki slovenskega jezika svoje naloge ne opravljajo zadovoljivo.

Monika Kalin Golob v prispevku *Sodobni pogledi na ogroženost slovenščine* (1994) povzema mnenja jezikoslovcev iz začetka 90. let minulega stoletja, torej po osamosvojitvi Slovenije, ko so se številni spraševali, ali je slovenščina ogrožena. Niko Košir (Košir v Kalin Golob 1994, 24) kot vzroke za slabo stanje slovenščine našteje »vsesplošno razpuščenost, ki jo imajo nekateri povsem brez razlogov za znamenje demokratičnosti in naprednosti«, preveč jare gospode, ki je po eni strani slabo izobrazena, po drugi pa ceni vse, kar je tujega, kot tretji razlog pa navaja dejstvo, da je »preveč ljudi, ki imajo zaradi okoliščin – gre za sodelavce pri radiu in televiziji in v časnikih – največ vpliva na rabo jezika, napol pismenih«. Koširju pritrdi tudi Jože Šifrer (Šifrer v Kalin Golob 1994, 24) ki meni, da »premnogi pisci, ki nam vsak dan pišejo po časopisih in govorijo po radiu ali po televiziji, te slovnice ne poznajo in tako tudi ne naših sklonov in sklanjatev«. Krivci za tako stanje so po Šifrerjevem šola, odsotnost domovinske vzgoje in novinarji, ki so se zaposlovali »s posebnimi kvalifikacijami. Vemo, s kakšnimi, vemo pa tudi, da jezikovno znanje v njih ni bilo zaobseženo« (Šifrer v Kalin Golob 1994, 24).

V Sloveniji večje medijske hiše zaposlujejo lektorje – strokovnjake, ki »popravlj/a/jo/ slovničn/e/ napak/e/ in slogovn/e/ neustreznosti« (Korošec in Dular v Verovnik 2005, 135b). Gre za edinstven poklic, ki ga drugje ne poznajo. Po drugi svetovni vojni so mesta oporečnih nekdanjih profesionalnih piscev zasedli novopečeni novinarji, ki niso bili kos svojemu delu. Objavljena besedila so bila jezikovno vedno slabša, zato so uredništva zaposlila sloveniste, ki naj bi skrbeli za jezikovno vzgojo piscev in jezikovno kakovost besedil. Zaradi vedno večje tvorbe besedil ter pritoka novih in nezadostno izobraženih piscev se je (prvotno) začasno delo lektorjev oblikovalo v poklic (Verovnik 2005b, 135–136).

Novinarjem, ki bi kot profesionalni pisci morali za svoje delo obvladati orodje svojega sporočanja, ob strani še danes stojijo lektorji, ki naj bi priskočili na pomoč v dilemah ali ob težavah. Zato je še toliko manj razumljivo, zakaj ob vsem tem prihaja do napačne ali neustrezne rabe jezika. Gaja Červ in Nataša Logar Berginc (2009) sta v svoji raziskavi ugotavljali, kako novinarji in lektorji med seboj sodelujejo. Ugotavljata, da se enim in drugim zdi možnost ukinitve lektoriranja nesprejemljiva. Lektorji menijo, da bi bila nelektorirana besedila jezikovno tako slaba, da bi škodila ugledu medija, hkrati pa bi bilo nelektoriranje besedil neodgovorno dejanje tudi zaradi velikega vpliva, ki ga ima jezik medijev na splošno rabo. Novinarji so neustrezno jezikovno raven in potrebo po lektorjih zagovarjali z navajanjem poklicnih okoliščin, v katerih njihova besedila nastajajo: časovna stiska, velika količina dnevno napisanih besedil in dejstvo, da lastnih napak pogosto ne opazimo. Červova in Logar Berginčeva zato ugotavljata, da bi bil bolj kot razmislek o ukinitvi lektorjev potreben razmislek, kako sistem sodelovanja lektorjev in novinarjev približati zelenemu stanju. Ugotovili sta, da je problematično predvsem pojmovanje novinarjev, ki menijo, da so sami odgovorni le za vsebino lastnih besedil, odgovornost za jezikovno plat pa prepuščajo lektorjem (Červ in Logar Berginc 2009, 766). Strinjam se z avtoricama, da na jezikovno neznanje novinarjev ni mogoče pristati, saj s(m)o kot profesionalni pisci dolžni obvladati jezik.

Tako kažejo tudi rezultati raziskave, ki jo je aprila 2010 med študenti Filozofske fakultete Univerze v Mariboru opravila Melita Zemljak Jontes (2010). V raziskavi je analizirala oddaje na TV Slovenija, ki so imele (ali še imajo) za svoj cilj spodbujati jezikovnokulturno zavest, in izvedeti mnenje študentov o televizijskih programih, (jezikovnokulturnih) oddajah, temeljnih vlogah javne televizije, socialnih zvrsteh, ki se v oddajah uporabljajo, in njihovi ustreznosti. Večina študentov meni, da sta temeljni nalogi javne televizije informiranje javnosti in dvig jezikovne kulture ter (splošno) izobraževanje. Ob tem avtorica raziskave dodaja, da je prizadevanje za dvig in vzdrževanje jezikovne kulture ena izmed najpomembnejših nalog sodobnega časa v vsakem jezikovnem okolju. Ena izmed nalog jezikovne kulture je tudi njena popularizacija, h kateri so zavezani vsi mediji, »Radiotelevizija Slovenija s svojim statusom javnega zavoda posebnega kulturnega in nacionalnega pomena s skrbjo za slovenski (knjižni) jezik še posebej« (Zemljak Jontes 2010, 401).

5.2 JEZIK IN IDENTITETA

Za slovenski knjižni jezik je že od njegovega nastanka v 16. stoletju značilno, da obstaja dvom, ali naj bo jezik tako majhnega naroda sploh samostojen knjižni jezik (Kalin Golob 1994, 30). Skozi zgodovino Slovenije in slovenskega naroda je bil slovenski jezik večinoma v podrejenem položaju in zatiran, v boju za slovenščino pa se je izoblikoval občutek za knjižno slovenščino kot narodnozdrževalni in narodnoreprezentativni simbol. V zadnjih dveh stoletjih je slovenščina postala vsestransko razvit moderni jezik, po osamosvojitvi leta 1991 je dobila ustavno določen status edinega uradnega jezika v Republiki Sloveniji, s priključitvijo Evropski uniji leta 2004 pa je postala tudi eden izmed uradnih jezikov povezave. Tako se je izoblikovalo mnenje, da slovenščini še nikoli ni šlo tako dobro kot zdaj (Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2007–2011). Vendar pa je kljub očitni trdoživosti slovenskega jezika, ki je v najrazličnejših političnih okoliščinah preživel skoraj 1000, tudi danes živ kliše o njegovi ogroženosti (Stabej 2010, 179).

Zlasti v 19. stoletju so jasno izražene državotvorne ambicije tesno povezale pojem zrelega (državotvornega) naroda in lastnega jezika. Praški lingvistični krožek je v začetku 20. stoletja izoblikoval teorijo knjižnega jezika v smislu celonarodne danosti. Nacionalni jezik je jezik državotvornega naroda, lahko je tudi državni jezik. V svoji knjižni varianti pa je pomemben nacionalni povezovalni element zlasti za t. i. jezikovne nacije, kamor se uvršča tudi slovenska. Z vstopom Slovenije v Evropsko unijo se je začel rahljati pojem (nacionalne) države, kar pomeni tudi izginjanje nekaterih referenčnih področij nacionalnega jezika in delno ugašanje jezikovne zmožnosti rojenih govorcev (Vidovič Muha 2001, 7).

Po besedah Ade Vidovič Muha (2001, 7–11) je slovenska zgodovinska in sploh kulturna izkušnja položaj jezika usodno povezovala s položajem naroda eksplicitno s položajem državotvornega naroda. Reprezentativna vloga knjižnega jezika na ravni države je sicer na široko odprla vrata tudi t. i. intervencionizmu – poseganju v jezik. Pomembni prvini, ki osmišljata jezik kot nacionalni jezik, sta jezikovna politika in jezikovno načrtovanje, zato meni, da je popolnoma razumljivo, da »prek svoje nacionalno- oz. (državno)reprezentativne vloge knjižni jezik v večji ali manjši meri podlega t. i. jezikovnemu intervencionizmu« (Vidovič Muha 2003b, 9).

V jezik in njegovo zaščito smo posegli tudi s sprejetjem Zakona o javni rabi slovenščine. Sprejetje leta 2004 so pospremile številne polemike o smiselnosti in ustreznosti sprejetega zakona. Nekateri jezikoslovci so prepričani, da se mora raba jezika zakonsko določiti in kršitelje tudi kaznovati, drugi opozarjajo, da sankcioniranje lahko vodi v strah ljudi pred uporabo svojega jezika. Vidovič Muha (2003b, 16–17) meni, da ima sam zakon, brez širše državotvorne akcije, lahko le kratkoročne rezultate, ki ne bodo prinesli temeljnega kakovostnega premika razumevanja pojma jezik in jezikovna identiteta.

Stabej (2010, 57) pri ohranjanju jezika in jezikovne identitete govori o jezikovni lojalnosti – pripravljenosti oziroma odločitvi govorca, »da uporablja nek jezik v sporazumevalnih okoliščinah, kjer bi bilo mogoče uporabiti tudi kateri drugi jezik. Še bolj poenostavljeno, pomeni zvestobo nekemu jeziku.« Po njegovem mnenju je jezikovna lojalnost v Sloveniji šibka, vendar vse krivde ne pripisuje govorcem, saj je tako stanje »hkrati posledica pomanjkljivosti šole kot izvajalca jezikovnega načrtovanja ter pretežne neučinkovitosti in zastarelosti sodobnega slovenskega jezikovnega načrtovanja« (Stabej 2010, 47).

Vidovič Muha (2003a, 8) poudarja pomembnost aktivnosti govorcev, in sicer v dveh razmeroma različnih, vendar medsebojno pogojenih vlogah: »po eni strani gre za politično voljo – vprašanje jezika bi moralo biti središčno vprašanje nacionalnega interesa – na drugi za strokovno sposobnost – jezik je predmet odprte, moderne jezikovne misli«. Meni, da še vedno ostaja aktualno dejstvo, da je »pojem slovenstva posebnost in zato zanimivost ljudi določenega prostora in časa, odvisna od jezika, konkretno – od njegove povezovalne moči, se pravi temeljne vloge knjižnega jezika«. Če želimo preseči odtujenost knjižnega jezika oz. ga približati vsem, »mora biti ta zvrst kultivirana podoba realnega, živega jezika: gre za sporazumevalno učinkovito povezavo tradicionalnega in novega. Takšno povezavo zmore javna beseda vplivnega segmenta družbe, ki je poslušan in slišan (predstavniki dela politike, kulturniki, publicisti itd.« (Vidovič Muha 2003a, 13).

Poslušan in slišan vplivni segment družbe so vsekakor mediji. Marko Kos jim veliko vlogo pripisuje pri osamosvajanju države, ki smo si jo med drugim izbojevali »s suverenostjo jezika v šolstvu, medijih, znanosti, gospodarstvu in politiki« (Kos 2003,

22). Jezik se čvrsto utrjuje v zavesti ljudi prav po zaslugi množične komunikacije v dnevnikih in na televiziji, prvi televizijski dnevnik v slovenščini aprila 1969 pa je imel »neprecenljiv narodno buditeljski značaj« (Kos 2003, 22). Za Kosa so nosilci jezika in tisti, ki skrbijo za njegovo razširjanje v prihodnost, otroci. Ob tem opozarja, da informacij ne dobivajo samo iz narave ali od ljudi, ampak »iz dnevnikov, množičnih revij, radia in TV. Dom, šola, Cerkev, država govore v istem jeziku, kar krepi njegovo rabo, najbolj pa ga utrjujejo množični mediji. Slovenščina je postala standardiziran nosilec misli, pojmov, vrednot in komunikacij v medijih, pa tudi na spletu« (Kos 2003, 22).

Peter Kovačič Peršin (2003, 39) meni, da je ohranjanje jezika in njegove kulture zavesten proces, kot je bil zavesten zgodovinski proces oblikovanje nekega ljudskega govora v knjižni jezik in nato njegova celovita družbena uveljavitev. Za ohranjanje slovenske narodne identitete in samosvojega jezika pa bo po njegovem nujno treba vložiti največ truda predvsem v vzgojo zavesti slovenskega človeka – le narodi z močno zavestjo o vrednosti lastne samobitnosti in enkratnosti bodo znali tudi v procesih globalizirajočega se sveta ohranjati svojo narodno, kulturno in jezikovno istovetnost (Kovačič Peršin 2003, 39).

Po drugi strani Stabej (2010, 98) opozarja, da ima marsikatera nacionalna država močno tradicijo diskriminacije vseh nenacionalnih in netradicionalno manjšinskih jezikovnih skupnosti na svojem ozemlju, pri čemer Slovenija ni izjema. Nosilci take diskriminatorne prakse pri svojih dejavnostih uporabljajo sodobni argument evropske jezikovne raznolikosti in večjezičnosti: »če res želimo imeti jezikovno raznoliko Evropo, /.../ moramo najprej poskrbeti za specifičnost svojega jezika in njegov trdni status, da se ne izgubi in stopi med drugimi jeziki /.../« (Stabej 2010, 98). To po navadi sproži različne oblike jezikovnega nadzora in jezikovnih omejitev, zato Stabej meni, da bi morali razmišljati, kako odpraviti ali vsaj omejiti skrajne nacionalistične, obrambne diskurze v zvezi z nacionalnimi jeziki, ki med drugim na jezik »gledajo predvsem kot na kulturno, politično in ideološko vrednoto, veliko manj pa kot na nekaj funkcionalnega; zato tudi nimajo resničnega interesa za dobro infrastrukturo opremljenosti jezika« (Stabej 2010, 99).

Ciril Zlobec (2003, 5–9) slovenski jezik sicer opisuje kot naš ponos in našo travmo – takoj ko se na katerikoli ravni lotevamo razprav o našem jeziku, ne moremo brez emocij, prizadetosti, zaskrbljenosti, sklicevanja na pravice in dolžnosti; vsaka javna razprava o jeziku kot atributu nacionalne in državne identitete in razpoznavnosti je zaznamovana z etično zavestjo o sebi kot narodu, po drugi strani pa se nikoli ne uspemo dokopati do konsenza. Zlobec meni, da naš problem ni premajhna prepoznavnost slovenščine, temveč premajhno samospoštovanje jezika »doma, med nami in v nas samih« (Zlobec 2003, 9).

Večini državljanov se zdijo jezikovne zadeve bolj ali manj marginalne, po drugi strani pa tako mislijo tudi izvršna in zakonodajna oblast ter mediji (Stabej 2010, 99). Ob tem pa Stabej (2010, 114) svari pred nevarnostjo »jezikovne futurologije«, ki slovenščini napoveduje črno prihodnost, če ne bomo »pazili na svoj jezik; če bomo z jezikom grdo ravnali in zanj premalo skrbeli; če ga ne bomo gojili; če bomo dopuščali, da nanj vplivajo in ga maličijo tuji jeziki; če zanj ne bomo takoj česa storili; če svojega jezika ne bomo ljubili«. Vsi ti pogoji so po njegovem mnenju nevarni, saj so vsebinsko prazni – »prav ta začaran krog predpisovanja ljubezni do jezika in projekcije velikega strahu pred izginotjem, če se ljubezen ne izpoveduje na pravilen način, /je/ pravzaprav ključni problem sodobne slovenske jezikovne situacije« (Stabej 2010, 114). Posameznik zato »trepeti pred kolektivno odgovornostjo«, da bo zaradi njegovega napačnega ravnanja jezik umrl, zaradi (prevelike) ljubezni do jezika kot takega pa je onemogočeno uživanje in odgovornost v vsakdanjem komuniciranju v slovenščini (Stabej 2010, 114). Ker je slovenska identiteta tako poudarjeno povezana z jezikom (na kar po Stabejevih besedah nenehno opozarja šolanje), je jezik marsikdaj »bolj vrednotna kot funkcionalna entiteta« (Stabej 2010, 122). To vpliva tudi na splošno prepričanje povprečnega Slovenca, da slovenske slovnice ne zna dobro, »zaradi česar ima (resnične ali namišljene) težave pri tvorjenju pisnih in govornih besedil, namenjenih objavi oziroma javnosti« (Stabej 2010, 122). Problem vidi tudi v tem, da zasnova norme slovenskega jezika ne upošteva v zadostni meri sporazumevalnih, pragmatičnih in besedilnih dejstev in za normo postavlja »v marsičem idealizirano že preseženo podobo jezika« (Stabej 2010, 56). Pomanjkanje ustreznih in dostopnih jezikovnih priročnikov še dodatno pripomore k temu, da ima del govorcev občutek, »da je knjižni jezik nekaj popolnoma odtujenega, umetnega in nenaravnega« (Stabej 2010, 56).

Stabej ne zanika pomena jezika pri ohranjanju in razvijanju nacionalne identitete, meni celo, da je močnejši od kakršnekoli oblike državnosti (Stabej 2010, 179), vendar, kot že omenjeno, opozarja tudi na skrajnosti, ki razvoj jezika, predvsem pa njegovo funkcionalnost, ovirajo. Jezik pa lahko naprej živi le pod pogojem, da so ga govorniki pripravljene govoriti oz. si ga želijo govoriti (Stabej 2010, 192). Rešitev vidi v dobrem jezikovnem načrtovanju, kjer pa je potrebno postaviti jasne strokovne cilje (Stabej 2010, 108), predvsem pa je treba jezik nenehno spoznavati (Stabej 2010, 263). Z resnega jezikoslovnega stališča je s slovenskim jezikom namreč vse v najlepšem redu – z njim je narobe »edinole to, da nekateri niso več pripravljene uporabljati slovenskega jezika tam, kjer bi ga lahko in kjer bi ga celo morali, in to, da niso pripravljene prevzeti odgovornosti za jezik svojega lastnega izražanja, prelagajo jo na druge, utapljuje pa se v domnevni odgovornosti za jezik v celoti« (Stabej 2010, 263).

Jeziki (sploh državotvorni) so pomembni elementi ohranjanja narodne identitete, kar drži tudi v primeru slovenskega jezika. Vsi omenjeni avtorji so si enotni, da slovenščina sama po sebi ni ogrožena, ogrožen je le naš odnos do jezika oziroma naša jezikovna kultura, pri čemer pomembno vlogo igra jezikovno načrtovanje, formalno izobraževanje ter dojemanje jezika kot funkcijske in ne (le) vrednostne entitete.

5.3 JEZIKOVNA KULTURA

Mediji vplivajo na narodno zavest in jezik: novinarji in pisci jezikovno kulturo soustvarjajo, hkrati pa z rabo jezika jezikovno izobražujejo svoje občinstvo. Izobraževalna in narodnopovezovalna funkcija javnega RTV-servisa je še dodaten razlog, da bi novinarji skrbi za jezik in jezikovni kulturi morali posvečati še večjo pozornost. Jezikovna kultura, ki je sestavina teorije knjižnega jezika, se je namreč izoblikovala kot nasprotje samovoljnemu posegom v jezik, ki niso upoštevali jezikovne resničnosti in zakonitosti, danih v jeziku (Kalin Golob 1996, 15).

Jože Toporišič v Enciklopediji slovenskega jezika (Toporišič 1992, 75) pri geslu *jezikovna kultura* navaja dva pomena:

1. Jezikovno-stilna raven kakega besedila v smislu dobrega, ustreznega, dognanega.

2. Veda o primernosti uporabljanih jezikovnih (npr. socialnih zvrsti, besedja, skladnje) in sporočanj (npr. upoštevanje prenosnika, značilnosti stalnih oblik sporočanja) sredstev v kakem besedilu določene funkcijske zvrsti in izbrane stalne oblike sporočanja – sopomenka jezikovna omika(nost).

Obe razlagi ustrezata najsplošnejšemu razumevanju zveze – gre za dobro ali slabo obvladovanje jezika, (ne)upoštevanje slovničnih, pravopisnih, pravorečnih in sporočanj (pravil), kar imenujemo tudi *jezikovna kultura v ožjem pomenu*. Drugi, *širši pomen* zveze jezikovna kultura pa je poseben del teorije knjižnega jezika, ki jo je razvil Praški lingvistični krožek v 20. in 30. letih 20. stoletja (Kalin Golob 1996, 13).

Praški lingvistični krožek je postavil temelje za razvoj in opredelitev pojma jezikovna kultura kot izraz za zavestno nego jezika. V središče raziskovanja je postavil (sodobni) knjižni jezik in uvedel funkcijski vidik, po katerem so jezikovna sredstva vrednotena s stališča funkcije in ne s splošnimi merili, kot sta jasnost ali natančnost, temveč zgolj glede na ustreznost namenu sporočila (Kalin Golob 1996, 13–14). V ospredju zanimanja Praškega lingvističnega krožka je bilo ustvarjanje temeljnih priročnikov, ki bi opisali sočasno stanje jezika (slovnice, slovarjev in stilistike), oziroma ugotavljanje knjižne norme in njena uzakonitev – kodifikacija. Uprli so se arhaiziranju ter uvajanju zastarelih in preživetih oblik (Kalin Golob 1996, 18). Vprašanje stabilnosti in razvoja so rešili s pojmom *prožna ustaljenost*, ki povezuje dve nasprotujoči si načeli: prizadevati si je treba za stabilnost knjižnega jezika in zanjo skrbeti, hkrati pa ne zavirati jezikovnega razvoja s prepovedovanjem novosti in sprememb, ki jih jezik potrebuje. Jezik naj bi od drugod jemal le tisto, česar nima (Kalin Golob 1996, 15).

Tudi Janez Dular je sledil idejam Praškega lingvističnega krožka in poudarja večplastnost jezikovne kulture. Ločuje *jezikovno kulturo v ožjem pomenu besede*, »to je stopnj/a/ ustreznosti besedil pravorečnim, besednim, skladijskim in drugim normam, določenim za dani jezik«, in *jezikovno kulturo v širšem pomenu*, to je »zavestno gojitev knjižnega jezika s pospeševanjem, usmerjanjem ter jezikoslovno (teoretično, raziskovalno) spremljavo vseh vrst teh dejavnosti« (Dular v Kalin Golob 1996, 38).

Neposredno se na češko teorijo navezuje tudi Boris Urbančič, ki jezikovno kulturo definira kot »posebno, stalno in dolgotrajno nego« knjižnega jezika. Prizadevanje za jezikovno kulturo utemeljuje v treh smereh: **pri poklicnih uporabnikih jezika**

(novinarji, pisatelji, prevajalci ...) dobiva **jezikoslovec** gradivo za svoje delo. Na podlagi gradiva ugotavlja zakonitosti jezikovnega sistema in jih na podlagi splošne rabe tudi kodificira. Sodeluje tudi pri ustvarjanju poimenovanj in terminologij. Tretja smer je poučevanje jezika in lektorsko delo, kar Urbančič imenuje **popularizacija knjižne norme** in nadziranje njene rabe v praksi. Tudi Urbančič kot pravilno in znanstveno merilo jezikovne pravilnosti uvaja funkcijski vidik, ki s kriterijem splošne rabe in primernosti zagotavlja stalnost in enotnost knjižnega jezika (Urbančič v Kalin Golob 1996, 34–36).

Praški lingvistični krožek je razvil nov pogled na jezik, ki je predvsem sredstvo razumevanja in zato potrebuje bogato funkcijsko razvitost, da lahko deluje na vseh področjih življenja in dela. Jezikovna kultura je tako usmerjevalka in svetovalka pri pravilnem, razumskem vrednotenju in izbiranju sredstev. Temeljno področje je knjižni jezik, ostale funkcijske zvrsti pa so pomembne, ko neknjižni elementi vdirajo v knjižni jezik, čemur sledi morebitna sprememba kodifikacije. Sočasno stanje slovenskega knjižnega jezika je bolj ali manj ugotovljeno, saj imamo temeljne priročnike, pomembne za jezikovno kulturo (slovnico, slovar knjižnega jezika, terminološke slovarje, slovar tujk), zato so pri nas naloge jezikovne kulture v smislu teoretične nege knjižnega jezika. Jezikoslovci naj bi tako sodelovali pri ustvarjanju strokovnega izrazja, pri poimenovanju novih predmetov, pojavov in pojmov, pri ugotavljanju sprememb v knjižnem jeziku in popularizaciji jezikovne kulture predvsem skozi sodelovanje med jezikoslovci in uporabniki jezika. Potrebna je sprememba šolske prakse, ki zanemarja jezikovno kultiviranje otrok, zanemarjen je tudi jezik strok. Šolska jezikovna vzgoja bi morala vsebovati tudi vidik, ki bi v zavest učencev vcepil narodnopredstavniško funkcijo slovenskega jezika in tako povečal pozitivni odnos do maternega jezika (Kalin Golob 1996, 39–43). Cilj zavestnega negovanja jezika je tako jezikovna kultura uporabnikov jezika. Havránek pa je pri tem opozoril:

Tako aktivno poseganje v korist knjižnega jezika imenujemo kultura knjižnega jezika, zavestno negovanje jezika. Ne smemo pa seveda pri tem nikoli pozabiti na drug pomemben dejavnik v kulturi knjižnega jezika, na te, ki ga uporabljajo: ni mogoče spregledati, da je tudi njihovo dobro poznavanje in zavestna funkcijska raba jezikovnih sredstev prav tako prizadevanje za kulturo jezika. In jezikovno kulturo, katere cilj je kultiviran jezik, lahko teoretik jezika le podpira; uresničijo

pa lahko jezikovno kulturo in kultivirani jezik le tisti, ki knjižni jezik pišejo in govorijo (Hávraneek v Kalin Golob 1996, 19).

Jezikovna kultura je torej zavestno negovanje jezika v njegovo korist. Predvsem pri državotvornih jezikih, kjer je jezik pomemben element (narodne) identitete pa je pomembno paziti, da ideološka vrednost ne prevlada nad funkcionalno vrednostjo, ki jezik lahko ovira pri razvoju, predvsem pa omejuje govorce. Za ohranitev narodne identitete, hkrati pa ohranjanje in razvijanje jezikovne kulture je tako nadvse pomembno upoštevanje načela prožne ustaljenosti – prizadevati si je treba za stabilnost knjižnega jezika in zanjo skrbeti, hkrati pa ne zavirati jezikovnega razvoja s prepovedovanjem novosti in sprememb, ki jih jezik potrebuje. Stroka se mora prilagajati družbenemu in jezikovnemu razvoju, uporabniki jezika (še posebej novinarji, ki morajo kot pogoj za opravljanje svojega poklica najprej obvladati svoje »delovno orodje« in se zavedati, da mediji najbolj utrjujejo in krepijo rabo jezika) pa prevzeti odgovornost za svojo (jezikovno) kultiviranost.

5.4 KNJIŽNOJEZIKOVNA NORMA

V jezikovni analizi bom iskala pomanjkljivosti, ki se pojavljajo v besedilih, objavljenih na spletnem portalu MMC. Slovar slovenskega knjižnega jezika napako definira kot odklon od norme.

***napáka** –e ž (â) 1. kar ni v skladu a) z določenim pravilom, določeno normo: narediti, popraviti napako; huda, majhna, velika napaka; njegova naloga je brez napak; napake časnikarskega jezika / jezikovna, metodološka, pravopisna, slovnična napaka / glavna napaka tega filma je razvlečenost*

Pri jezikovnih napakah gre torej za odstopanje od jezikovne norme, ki jo Toporišič (1992, 147) definira kot nekaj, »kar je na splošno normalno v določeni jezikovni zvrsti, zlasti v knjižni. Vzpostavi se s tem, da tvorci besedil dalj časa uveljavljajo določene lastnosti glasovja, oblik, besed, besednih zvez ipd. in da naslovniki to tudi v glavnem sprejemajo. Besedilno vsebovana norma se lahko uzavesti v priročnikih (pravorečju,

pravopisu, slovnici, slovarju, besediloslovju), s čimer je jezik tudi zunanje normiran (predpisan, kodificiran)«.

Po Urbančiču vse norme vsebujejo neka pravila, načela, navade in utrjen red. Izoblikujejo se v dolgotrajnem razvoju med ljudmi in imajo vedno široko družbeno osnovo, družba pa jih tudi sprejema oz. njihovo kršenje obsoja. »Tudi jezikovna norma ne more biti delo posameznika, nihče si je ne more izmisliti in jo potem diktirati jezikovni skupnosti. Dana je objektivno v jeziku samem, to se pravi v kolektivnem jezikovnem čutu širokega kroga jezikovno izobraženih ljudi, izražajo pa jo bolj ali manj verno kultivirana knjižna praksa na eni strani ter na njej temelječi jezikovni priročniki na drugi strani« (Urbančič 1973, 31).

Norma se ubeseduje v normativnih priročnikih, in sicer skozi proces kodifikacije. Normira se sočasni jezik, torej jezik generacije, ki še nastopa, in generacije, ki že nastopa. Urbančič (1973, 36) meni, da je prav, da normativni priročniki »upoštevajo tudi jezikovne procese, ki še niso povsem zaključeni, a niso daleč od tega. Tako se vsaj nekoliko premaguje nasprotje med dinamičnostjo norme in statičnostjo njene kodifikacije.« Normativni priročniki imajo po njegovih besedah dve nalogi: »Vplivajo na utrjevanje norme, kar je največjega pomena za ustaljenost in enotnost knjižnega jezika v praksi, in pospešujejo zaključevanje jezikovnih procesov« (Urbančič 1973, 36).

Ker je oblikovanje in preoblikovanje knjižnojezikovne norme kontinuiran proces, njegovo spremljanje za potrebe kodifikacije v priročnikih zahteva skrbno izdelano metodologijo, ki bi morala zajeti tako sprotno in neprekinjeno zbiranje, razvrščanje in analiziranje gradiva kot izdelavo in preverjanje oz. preoblikovanje meril, po katerih se gradivo zbira in vrednoti. Pri tem je treba upoštevati predvsem vplivanjsko moč, ki jo imajo na oblikovanje norme različna besedila, vpliv, ki ga ima trenutna kodifikacija, in številne druge dejavnike, med drugim vpliv lektorskih posegov in vpliv besedil, vezanih na nove medije. Merilo uspešnosti kodifikacije so zlasti odzivi tvorcev besedil v knjižnem jeziku oz. ali in koliko se identificirajo s kodificirano normo (Verovnik 2004, 241). Knjižnojezikovno normo sicer po Verovnikovi določata jezikovni sistem in jezikovna raba, odvisna pa je še od jezikoslovnega uravnavanja, katerega cilj je ohranjanje stabilnosti in drugih zaželenih lastnosti knjižnega jezika (enotnosti, polnofunkcionalnosti itd), pri tem pa ne sme arhaizirati ali zadrževati razvoja jezika

(Verovnik 2004, 242). Jezikoslovno uravnavanje je sicer utemeljeno v posebnih družbenih vlogah, ki ju opravlja knjižni jezik – v narodnopovezovalni in narodnopedstavniki. Pomemben regulator knjižnojezikovne norme pa je kolektivna jezikovna raba oz. nezaznamovana, nevtralna raba. Njeni nosilci so v posameznih obdobjih različni, vedno pa gre za pisce in govorce oziroma besedila – v zadnjem desetletju tudi medije (Verovnik 2005a, 110–113).

Stabej opozarja na razlikovanje med normo in jezikovnim sistemom. Jezikovni sistem je namreč le teoretski konstrukt in naj bi bil jezikovni normi nadrejena pojavnost, saj zajema celoto izraznih možnosti nekega jezika, norma pa je družbeno določen ožji izbor iz splošnih možnosti – je nekaj družbeno oprijemljivega in v veliki meri preverljivega (Stabej 2008, 90–91). Temeljni vir sodobne jezikovne »normalnosti« so prejšnja kodifikacijska dejanja; novo dejanje samo doda tisto, kar se je v jeziku spremenilo ali pojavilo na novo, vendar le tisto, kar nekdo (posameznik, skupina posameznikov, ki so tako ali drugače vplivni ali celo družbeno pooblašeni) oceni za primerno (Stabej 2008, 93–94).

Toporišič meni, da so najbolj kompetentni strokovnjaki za presojanje nadgradnje norme umetniki in nekateri drugi ljudje, ki imajo jezik res v oblasti (Toporišič v Stabej 2008, 95), Stabej pa meni, da »zasnova slovenskega knjižnega jezika ne upošteva v zadostni meri sporazumevalnih, pragmatičnih in besedilnih dejstev, tako v teoretičnem kot v gradivnem vidiku; za normo postavlja v marsičem idealizirano že preseženo podobo jezika« (Stabej 2010, 56). Po njegovem je namreč v družbeni zavesti globoko zakoreninjena predstava, da knjižni jezik dejavno oblikujejo predvsem pesniki in pisatelji, slovničarji pa nato tak jezik bolj ali manj uspešno opišejo in predpišejo jezikovni skupnosti. »Ta predstava izvira iz časov, ko je literatura imela drugačen, prestižnejši položaj v družbi. Deloma tudi zato, ker medijev v današnji obliki in obsegu ni bilo in je bila pravzaprav osrednji medij prav literatura« (Stabej 2010, 269).

Knjižna jezikova norma je torej tisto, kar je sprejeto in utrjeno v praksi. Jezik je živ in se spreminja, zato tudi knjižna norma ni dana enkrat za vselej, ampak se glede na splošno rabo spreminja. Ob tem Urbančič (1973, 33) še opozarja, da jezik v bistvu spreminjajo napake: »Vsaka sprememba v jeziku je sprva kršenje obstoječe norme in s stališča dotedanje splošne rabe – strogo vzeto – napaka. Lahko bi torej rekli, da se jezik

spreminja preko »napak«.« Vendar vsaka napaka ne more postati del knjižne norme. Biti mora v skladu z jezikovnim sistemom, mora biti sprejeta v splošni rabi, vsekakor pa ne sme motiti sporazumevanja (Urbančič 1973, 33–34).

Ločimo torej dve vrsti odstopov od knjižne jezikovne norme. Pri prvi vrsti gre za razvojne težnje v jeziku, s čimer jezik bogatimo in mu dodajamo nova izrazna sredstva. Pri tem pomembno vlogo opravljajo novinarji, ki dejavno oblikujejo jezik, kar sabo prinaša tudi odgovornost. Pri drugi vrsti gre namreč za odstopne od norme, ki jim rečemo napake, pri katerih verjetno ni možnosti, da bi kdaj postali del norme knjižnega jezika. Novinarji bi se tako morali zavedati svoje odgovornosti in vpliva na jezikovno rabo: poleg pozitivnih sprememb, ki vplivajo na razvoj jezika, širijo jezikovno kulturo in posledično krepijo nacionalno zavest, namreč širijo tudi napake, ki prav tako vplivajo na bralce in njihovo percepcijo »normalnega« oz. pravilnega v jeziku. Ustvarjalci vsebin na RTV Slovenija so po zakonu zavezani k profesionalnosti – eden od kriterijev novinarske kakovosti je tudi jezik. Zavezani so tudi skrbi za ohranjanje in razvijanje jezikovne kulture. Ena izmed nalog jezikovne kulture je njena popularizacija, h kateri so zavezani vsi mediji, »Radiotelevizija Slovenija s svojim statusom javnega zavoda posebnega kulturnega in nacionalnega pomena s skrbjo za slovenski (knjižni) jezik še posebej« (Zemljak Jontes 2010, 401).

6 VZOREC IN METODE DE LA

Namen tega diplomskega dela je bilo ugotoviti, ali spletni portal RTV Slovenija MMC z ustrežno ravno jezikovne kulture opravlja izobraževalno in narodnopovezovalno vlogo javnega RTV-servisa, zato sem spremljala in analizirala besedila, objavljena na spletni strani www.rtv slo.si.

Spremljala sem spletni portal MMC – Multimedij ski center, ki ga najdemo na spletni strani www.rtv slo.si. Spletni portal sem spremljala dva tedna, in sicer od 12. do 25. julija 2010. Po podatkih MOSS¹ je bil portal MMC julija 2010 četrta najbolj obiskana spletna stran v Sloveniji, ki jo je obiskalo 363.847 ljudi.

Vsak večer med 12. in 25. julijem sem pregledala vsa besedila, objavljena tisti dan. Predvidevala sem, da bo glavni razlog za morebitne jezikovne napake pomanjkanje časa oziroma pomembnost čim hitrejše objave besedila, zato sem se odločila, da besedila pregledam le ob koncu dneva, in ne sproti, torej takoj po objavi, saj sem predvidevala, da novinarji, uredniki ali lektorji morebitne napake popravljajo tudi po objavi besedila.

Predpostavljala sem, da besedila, objavljena na spletni strani www.rtv slo.si niso jezikovno popolnoma pravilna, zato bom na analiziranem vzorcu našla različne jezikovne napake.

Spremljala sem vsa besedila na vseh podstraneh: Novice, Šport, Kultura, Zabava in Ture avanture. Podstrani so razdeljene na različne kategorije.

Podstran Novice je tako razdeljena na: Slovenija, Svet, Evropska unija, Gospodarstvo, Črna kronika, Zdravje, Okolje, Znanost in tehnologija, Klepet z gosti, Vaša novica, Zgodba. Pregledala sem vse rubrike razen rubrik Klepet z gosti, Vaša novica in Zgodba, saj je Klepet z gosti povzetek pogovora v klepetalnici, Vaša novica pa so novice, ki jih objavljajo spletni uporabniki, ki niso novinarji ali poklicni uporabniki jezika, zato njihov jezik za mojo raziskavo ni pomemben.

¹ MOSS je projekt merjenja obiskanosti spletnih strani, ki poteka v okviru Ogllaševalske zbornice Slovenije.

Podstran Šport je razdeljena na: Nogomet, Košarka, Rokomet, Odbojka, Hokej, Tenis, Atletika, Zimski športi, Motošport, Formula 1, Kolesarstvo, Preostali športi in Rumeni pajki. Pregledala sem vse rubrike, ob tem pa naj omenim, da so vsa besedila iz rubrike Rumeni pajki objavljena tudi na podstrani Zabava. Tudi sicer so se nekatera besedila pojavila v več kot eni rubriki (npr. besedilo o naravni katastrofi je objavljeno tako v Črni kroniki kot tudi v rubriki Okolje), analizirana pa so bila le enkrat.

Podstran Kultura je razdeljena na: Film, Glasba, Razstave, Oder, Knjige, Drugo, Na platnu, Džuboks, Knjižna polica, Kino, Prireditve, Na današnji dan, Zgodbe, Arhiv. Zadnjih pet naštetih rubrik nisem analizirala. Pri prvih dveh gre namreč za spored kinopredstav in povezavo na drugo spletno stran, v rubriki zgodbe pa so članki, objavljeni v različnih rubrikah, povzeti v zgodbi, ki je pospremljena s povezavami na vsa besedila, povezana s temo.

Na podstrani Zabava najdemo rubrike: Zanimivosti, Družabna kronika, Iz sveta znanih, Glasba, Moda, Avtomobilizem, Erotika, Kuharski nasveti, Na današnji dan, Prireditve in Zgodbe. Rubrike Kuharski nasveti nisem analizirala, saj so v njej zbrani kuharski recepti, ki ne spadajo v publicistično funkcijsko zvrst, rubrike Na današnji dan, Prireditve in Zgodbe pa so pravzaprav povezave oziroma iste strani, ki sem jih opisala v prejšnjem odstavku.

Na podstrani Ture avanture so rubrike: Novice, Podobe Slovenije, Vagabund, Fascinantni hoteli, Prevozna sredstva, Navade po svetu, Planinski izlet, Kaj storiti, če ... in Knjiga za na pot. Na tej podstrani sem analizirala vse rubrike, naj pa omenim, da se vsebine dodajajo zelo redko.

V dveh tednih so na spletnem portalu MMC objavili 934 besedil. 413 besedil je bilo objavljenih na podstrani Novice, 250 na podstrani Šport, 167 na podstrani Zabava, 96 na podstrani Kultura in osem na podstrani Ture avanture. Zaradi obsežnosti analizirana besedila niso priloga diplomski nalogi. Na voljo so v arhivu spletnega portala MMC na www.rtv slo.si in pri avtorici naloge vsaj še dve leti po oddaji.

Za lažjo interpretacijo rezultatov sem po opravljenem pregledu besedil pripravila vprašalnik za novinarje in urednika spletnega portala MMC. Urednika sem prosila, naj novinarjem posreduje vprašalnik in sam odgovori na zanj pripravljen vprašalnik.

Predpostavljala sem, da bodo novinarji in urednik spletnega portala kot enega najpomembnejših razlogov za morebitne napake v rabi jezika navedli pomanjkanje časa. Ta razlog se mi do neke mere zdi utemeljen pri besedilih, ki so zaradi svoje vsebine pomembna (npr. notranjepolitično dogajanje ali naravna katastrofa) ali zanimiva (npr. tekma slovenske nogometne reprezentance ali boj slovenskega smučarja za kolajno na olimpijskih igrah) za najširši krog ljudi. Kot sem zapisala v prvem delu, je zelo pomemben kriterij uspešnosti spletnega medija hitrost objave. Zato verjamem, da novinarji pod časovnim pritiskom in pritiski uredniške politike v želji po čim hitrejši objavi nehote storijo jezikovno ali tipkarsko napako, ki jo lahko kasneje tudi popravijo. Nasprotno menim, da pri večini besedil, objavljenih na podstraneh zabava in kultura, hitrost objave ne igra bistvene vloge, zato so jezikovne in tipkarske napake manj dopustne kot v prej opisanih primerih.

Ko sem zbrala gradivo, sem se lotila branja in popravljanja vsega, kar je bilo napisano napačno, neustrezno ali nerazumljivo, pri tem sem izhajala iz temeljnih jezikovnih priročnikov: Slovarja slovenskega knjižnega jezika (1994), Slovenskega pravopisa (2001) in Slovenske slovnice (2000). Po opravljenem pregledu besedil sem ugotovila, da se napake pojavljajo povsod, ne glede na podstran oziroma vsebino besedila. Odločila sem se, da napake razdelim na pravopisne, besedne, skladske in besedilne, v posebno kategorijo pa sem uvrstila tipkarske napake.

V uredništvu spletnega portala MMC je devet zaposlenih in približno 40 honorarnih sodelavcev, na vprašalnik pa sta odgovorila le dva honorarna sodelavca, kar ni zadostno število, da bi bili rezultati ankete zanesljivi (vprašalnik je kljub temu priloga nalogi). Zanimiv je morda podatek, da sta oba, ki sta odgovarjala na vprašalnik, z uredniško politiko in načinom dela nezadovoljna.

Urednik spletnega portala je bil v svojih odgovorih zelo skop z informacijami, zato sem izvedela predvsem številčne podatke, ne pa tudi njegovega mnenja. Sicer je po njegovem mnenju pri objavi besedila najpomembnejša vsebina, sledi hitrost objave,

točnost podatkov, na zadnjem mestu med temi štirimi dejavniki pa je jezikovna pravilnost. V uredništvu je sicer zaposlena lektorica, ki ji pomaga sedem honorarnih sodelavcev, besedila pa pregledajo in popravljajo po objavi.

Pričakovala sem, da bo število ljudi, ki prebirajo in popravljajo morebitne napake novinarjev, manjše. Poleg tega je urednik v svojih odgovorih zapisal, da je jezikovna izobraženost oziroma kultiviranost zaposlenih zelo pomembna, kar pred zaposlitvijo preverijo s preizkusi, zato me je število napak presenetilo. Novinarjem so sicer v uredništvu na voljo jezikovni priročniki, ki jih uporabljajo po potrebi, delodajalec pa jim omogoča tudi jezikovna izobraževanja in izpopolnjevanja, na katerih udeležba ni nujna, je pa zaželena.

7 ANALIZA JEZIKOVNIH NAPAK

V pregledanih besedilih sem analizirala jezikovne napake, torej odstopne od knjižnojezikovne norme, kot je normirana v temeljnih jezikovnih priročnikih: Slovarju slovenskega knjižnega jezika (1994), Slovenskem pravopisu (2001) in Slovenski slovnici (2000). V poglavju o jezikovni normi sem med drugim zapisala, da vsak odstop od norme ni napaka, saj so določeni odstopi lahko razvojne težnje, ki sčasoma postanejo veljavne jezikovne norme. Napake so odstopi od norme, ki so v danem trenutku označene kot napaka in najverjetneje se to ne bo spremenilo oz. ne bodo postale norma.

Analizirane jezikovne napake sem razdelila po jezikovnih ravneh, in sicer na pravopisne, besedne in skladske. V posebno kategorijo sem razvrstila še tipkarske napake.

V podpoglavjih bom vsako jezikovno raven obravnavala posamično, izpostavila bom primere napak, ki jih je bilo največ. V številnih primerih je v eni povedi več (različnih) napak; v posameznih sklopih bom izpostavila le napake, povezane z obravnavano ravno, ostale napake bom pustila nepopravljene in neoznačene.

7.1 PRAVOPISNE NAPAKE

V analiziranih besedilih je bilo največ pravopisnih napak, prevladujejo pa predvsem napačno rabljene vejice. Pogosta je bila tudi napačna raba predlogov in velikih oz. malih začetnic, številne besede pa so bile zapisane napačno.

7.1.1 VEJICA

V besedilih sem našla 345 primerov napačne rabe vejice. Vejica je pogosto postavljena tudi tam, kjer je pravopis ne predvideva. Takšnih primerov je bilo kar 108, nekaj primerov je naštetih v nadaljevanju.

Z žvižgi Green Dragonsov nagrajena predstava proti Rudarju (1:3) je igralce Olimpije udarila še po žepu, predsednik kluba Izet Rastoder jim je odvzel 500 evrov.

Ena (pravna država, op. a.) za Zorana Jankovića, kjer ovadbe zoper njega tri leta čakajo v predalu in se potem zgubijo v Postojnski jami, in druga za Igorja Bavčarja, kjer na podlagi ovadbe Zorana Jankovića vse poteka ekspresno, kar med sodnimi počitnicami.

*Premier **Borut Pahor** je pojasnil, da vprašanje o lastnikih medijev ni dobilo končnega odgovora, saj ostajajo dileme o tem, kako daleč gre lahko vlada pri tem v tržnem gospodarstvu.*

Al Kaida je sporočila, da je bil ta napad maščevanje za vladno ofenzivo na njihovo oporišče.

V ostalih primerih je vejica manjkala ali pa je bila rabljena napačno. Zelo pogosto je bila vejica napačno postavljena oziroma je manjkala med glavnim in odvisnim stavkom. Vejice med glavnim in odvisnim stavkom sem razdelila na desnosmerne in levosmerne (Korošec v Kalin Golob 2001, 25). Desnosmerna vejica je manjkala 37-krat, levosmerna pa 55-krat.

Primeri manjkajoče desnosmerne vejice:

Še ena stvar, ki vas odlikuje, je da požete v angleščini.

Ob tem je zelo zanimivo da se največkrat precej več tudi novinarji ukvarjamo s tistimi, ki jih ni, in razmišljamo kaj bi bilo, če ...

Delavci iz Bosne in Hercegovine menijo, da njihova država ni storila nič za izboljšanje razmer v katerih delajo v Sloveniji

Primeri manjkajoče levosmerne vejice:

Maribor je skorajda z odliko opravil povratno srečanja z Videotonom in dvignil pričakovanja, a spomin na lansko sezono, ko je Rudar slavil na treh od štirih srečanj je še močno živ.

Poleg tega sta 18-letna brata dejala, da sta vse ponudbe prijazno zavrnila in dodala, da sta še vedno devičnika.

Predsednica Kirchnerjeva je v ponedeljek izrazila kritiko do argumentov Katoliške cerkve, ki se je neuspešno zavzemala za referendum_in je njene argumente primerjala z "inkvizicijo".

V nekaterih povedih sta manjkali obe – desnosmerna in levosmerna vejica.

Severna Koreja je še pred začetkom vaj svaril, da bodo potisnile korejski polotok na rob vojne in napovedala "sveto vojno"_kadar koli bi bilo potrebno_in "fizični odgovor" na "neodgovorne" vaje.

Prvi film novega vala_pri katerem je sodeloval Raymond Cauchetier_je hkrati tudi ključni film novega vala.

Vejice so manjkale tudi v polstavkih, takih primerov je bilo 20.

A tožilec ugotavlja, da samega pogreba ni oviral nihče, in dodaja, da zbiranje in izražanje mnenj krajanov (ti so se zbrali pred gasilskim domom_500 metrov oddaljenem od pokopališča) pa ni kaznivo dejanje.

Ob tem dodaja, da naj bi bila kar ena od desetih nagrad_podeljenih po letu 1999_v nasprotju z norveško in švedsko zakonodajo.

V vrinjenih stavkih je vejica manjkala v 11 primerih.

Bode Miller je v Vancouvru uresničil olimpijske sanje, a motivov mu_kot kaže_še ni zmanjkalo.

To kaže na čas, ko ni zaželjeno, da se kritizira vlado, ali pa_recimo_stranko, ki ji predseduje Gregor Golobič in iz katere je tudi ministrica za kulturo Majda Širca.

Našla sem devet primerov manjkajoče vejice pri kot, ki mu sledi osebna glagolska oblika.

Obliž s cepivom bi lahko nadomestil injekcije in povečal učinkovitost pri cepljenju proti boleznim_kot je gripa.

Redki so bili primeri napačne rabe vejice med prirednimi stavki. Manjkala je v le enem primeru, več pa je bilo primerov, ko vejica ni potrebna. Največ napak je bilo pri rabi vejice pred prirednima veznikoma pa in ter, in sicer šest.

Ljudje bi lahko cepivo na obližu prejeli na dom ali v lekarni_ ter se nato cepili sami, je dejal vodja raziskave na tehnološkem inštitutu v Georgiji Sean Sullivan.

Vejica je bila napačno rabljena tudi pri večbesednih veznikih. Običajno je bila vejica postavljena, čeprav je jezikovna norma ne zahteva.

Saig Agil Siradj, vodja organizacije Nahdaltul Ulama, je okrivil MUI za zmedo in prehitro sprejemanje odlokov, namesto, da bi odločitev dodobra premislili in jo uvedli postopoma.

Našla sem tudi primere manjkajoče vejice med pastavki in drugim besedilom (*Mati napaden sem bil.*), manjkajoče vejice med pristavkom in preostalim delom povedi (*Woerth naj bi po trditvah Claire Thibout, nekdanje računovodkinje najbogatejše Francozinje in dedinje kozmetičnega velikana L'Oreal Liliane Bettencourt leta 2007 nezakonito prejel 150.000 evrov gotovine.*), manjkajoče vejice pred ali, ko uvaja stavčni prilastek (*Sodnik bo poskušal ugotoviti ali je kdaj res prišlo do nasilja v družini.*), napačno rabljeno vejico pri narekovajih, ko je vejica manjkala (*"Storiti bi morali več, da ne bi ogrožali varnosti ljudi in po nepotrebnem izpostavljali gasilcev"* je še dodal.) ali pa je bila postavljena napačno (*"Seb ni (ponudil krilca, op. a.)"* je dodal in jasno nakazal, da so odnosi v moštvo daleč od idealnih.) ter primer manjkajoče vejice med skladiščno enakovrednimi deli proste ali zložene povedi (*Pogodba za center za upravljanje z ognjem usposabljanje in strelivo znaša skotaj 7,47 milijona evrov, sredstva za to pa so zagotovljena v gotovinskem poplačilu preostanka klirinškega dolga.*). Vsi naštetih primeri so se v pregledanih besedilih pojavili redko – manj kot petkrat.

Med pravopisnimi napakami so se sicer pojavljale še napačne rabe ločil, veznikov in predlogov, napačno zapisana števila in napačno zapisane besede.

7.1.2 OSTALA LOČILA

Našla sem 162 povedi, kjer so bila ločila rabljena napačno. V nekaj primerih je šlo za napačno izbiro ločila. Navajam primer, ko bi avtor sicer lahko uporabil podpičje, vendar bi ga moral uporabiti konsistentno.

Janja Klasinc bo uživala v družinskem počitniškem stanovanju v Piranu ter v Kranjski gori; Andreja Černak Meglič, planira "odklop" na svojem vikendu pod Katarino ter

nekaj dni oddiha s sinom in vnukom na Gorenjskem, Matevž Frangež pa se je odločil za hrvaško obalo.

Pogosti so bili tudi primeri, ko je avtor izbral pravo ločilo, vendar ga je uporabil napačno (npr. stično, čeprav je ločilo nestično ali obratno). Tako pogosto med besedo in tripičjem, ki je nestično ločilo, ni presledka, kot primer pa navajam poved, kjer je tripičje napačno zapisano kar dvakrat.

"Kar je gotovo, je, da je slika stilistično 'brez greha'...kar je očitno, je uporaba svetlobe in temnega ozadja...."

Piscem besedil težave očitno povzročajo tudi oklepaji in narekovaji ter pike in vejice. Že prej sem navedla primer napačne rabe vejice pri narekovajih, v nadaljevanju pa bom naštel nekaj primerov, ko je narobe postavljeno ali manjka ločilo, bodisi pika, oklepaj ali narekovaj.

V prvem primeru bi morala biti pika postavljena pred zaklepajem:

Obtožba podpihovanja verskega sovraštva ter zlorabe uradnega položaja je bila proti Jerofejevu in nekdanjem direktorju Muzeja Andreja Saharova Samodurovu vložena leta 2008. (Samodurov je bil v precepu že enkrat prej: leta 2003 je bila njegova razstava Pozor: Religija! odprta le nekaj dni, dokler je ni z vandalizmom uničila skupina ministrantov).

V tem primeru manjka konec navedka:

Dunajski muzej je vseskozi vztrajal, da je sliko pred leti pridobil v 'dobri veri, da gre za preverjene lastnike.

V tem primeru pa bi morala pika stati pred narekovajem:

Cauchetier se spominja kako je prvega snemalnega dne Godard skušal razložiti svoje metode: "Popolnoma preplašena Jean Seberg je hotela zapustiti snemanje tisti trenutek in se vrniti v Iowo. Takrat še ni vedela, da ji bo vloga prinesla mednarodno slavo. Godard je bil zelo hladen. Nihče si ni mislil, da bo film sploh predstavljen ... In potem se je zgodil čudež"

Ločili, ki ju pisci pogosto zamenjujejo in zato tudi napačno uporabljajo, sta vezaj in pomišljaj. Pomišljaj je daljša črtica kot deljaj oz. vezaj, ki je večinoma eno-, lahko pa tudi dvodelno ločilo, načeloma nestično. Vezej je (v primerjavi s pomišljajem) kratka črtica (-), običajno je stičen. Računalniški urejevalniki besedil nam načeloma olajšajo delo, saj sami predvidijo, katerega od ločil bi morali uporabiti, po drugi strani pa se pogosto zgodi, da je izbira urejevalnika napačna. Navedla bom primere napačne rabe teh dveh veznikov, za katere pa ne morem trditi, da so posledica neznanja, morda so le posledica nepazljivosti pri spremljanju samodejnih sprememb, ki jih naredi urejevalnik.

V tem primeru je avtor besedila uporabil stični vezaj, besedi pa bi moral pisati narazen. Gre namreč za podredno samostalniško besedno zvezo, v kateri je drugi samostalnik desni prilastek prvega.

A taki kot zamisel iz leta 1998, da bi palačo obdali z vencem nebotičnikov ali pa da bi ob njo postavili 340 metrov visok nebotičnik_obelisk, ki bi kot muzej komunizma simbolno premagal komunistični spomenik, se zdijo približno tako naivni kot izražanje prepričanosti o nujnosti odstranitve vsega, kar nosi spomine nekdanjega režima.

V naslednjem primeru bi moral avtor uporabiti dvodelni pomišljaj, ki loči vrinjen stavek od drugega dela povedi, uporabil pa je vezaj:

Zato tudi album vsbuje dve "masivni" dance skladbi - Swoon in Effect Celocity, ki se seveda spogledujeta s "težko konjenico" - Fuck Buttons in 65daysofstatic - toda hkrati s samosvojimi mešalnimi vložki spominjajo na to, da si tudi oni lastijo tovrstne ritme.

Kadar pomišljaj loči vrinjen stavek od drugega dela povedi, je dvodelen, zato moramo postaviti ločilo na začetek in na konec vrinjenega stavka. Med prebiranjem besedil sem našla več primerov, ko je bil uporabljen le en vezaj, navajam le en primer:

Za Orestejo, ki je bila prvič uprizorjena leta 458 pr. n. št., je prvi slovenski prevajalec celotne Oresteje - trilogija obsega drame Agamemnon, Prinašalke pitnih daritev in Evmenide, Anton Sovre zapisal: "Oresteja prekaša dramske ustvaritve vseh časov in je kakor gorska veriga, ki s tremi gigantskimi vrhovi presega sosedne vršace, da so v primeri z njimi videti kakor pritlikavci."

Stični vezaj med drugim pišemo med deli zložene povedi, ki bi bili v prosti zvezi povezani z *in* in podobnimi prirednimi vezniki (npr. *črno-bela fotografija*). V

naslednjem primeru ne gre za zvezo dveh besed, ki bi ju lahko povezali z *in*, temveč za zvezo prislova in pridevnika, kjer prislov določa pridevnik, zato je raba vezaja neustrezna;

V njej se na duhovito-inteligenen način prepletajo tragikomične zgodbe štirih kompleksnih karakterjev: pisatelja Dana, fotografinke Anne, zdravnika Larryja in striptizete Alice.

Pomišljaj se rabi tudi neskladenjsko, med drugim med enotami besedila, ki so v kakšnem razmerju, posebej v nasprotnostnem, zato bi v naslednjem primeru morali uporabiti pomišljaj in ne nestični vezaj:

Prijateljska tekma Slovenija - Avstralija ni ogrožena

Med osebnim imenom in vzdevkom oziroma med prvotnim in privzetim priimkom (npr. *Zofka Kveder - Jelovšek*) pišemo vezaj, v besedilih pa sem našla primere, ko je uporabljen stični vezaj. V primeru, ki ga navajam, je avtor v besedilu celo uporabil različna zapisa priimka.

*S takšno ureditvijo se strinja tudi varuhinja **Zdenka Čebašek Travnik**. /.../ Po besedah Čebašek-Travnikove veliko pobud in pripomb na urad varuha sicer prihaja v povezavi z ustreznostjo bivanja in zdravljenja zapornikov oz. priprtih oseb v psihiatričnih bolnišnicah ter v povezavi z bivanjem otrok na varovanem psihiatričnem oddelku za odrasle.*

Naj za konec ob ločilih še navedem, da sem našla številne primere povedi, kjer je manjkalo končno ločilo.

Odgovornost za napad je takrat prevzela teroristična mreža Al Kaida, ki si je v Jemnu ustvarila svoje zatočišče. Al Kaida, je sporočila, da je bil ta napad maščevanje za vladno ofenzivo na njihovo oporišče.

7.1.3 VELIKA IN MALA ZAČETNICA

V analiziranih besedilih sem našla tudi primere napačne rabe velike in male začetnice.

Imena družbenih in političnih organizacij, gospodarskih združenj, zvez, strank, skladov, društev, zavodov, ustanov, delniških družb, podjetij pišemo z veliko začetnico. Pri

večbesednih imenih pišemo neprvo besedo z veliko začetnico, če je sama po sebi lastno ime. Z veliko začetnico ta imena pišemo, kadar gre za stvarna imena (torej za uradna imena in naslove). Kadar v govoru ali pisanju ne mislimo na naslov (ime) organizacij ali ustanov, temveč samo na njihovo vrsto, poimenovanja pišemo z malo začetnico; to velja za vse vrste stvarnih lastnih imen (prim. *Vlogo pošljite na naslov Državni zbor RS ... – V državnem zboru so sprejeli ...*) (Slovenski pravopis 1: Pravila 1994). V analiziranih besedilih sem našla 28 primerov, ko je bila rabljena mala začetnica namesto velike.

Med njimi so poleg izbranega podjetja Batagelj & Co bili še občina Postojna, FMR iz Idrije, ljubljanski Kolosej in zamejska družba KB 1909, ki je pozneje odstopila od razpisa.

Manj (pet) je bilo primerov, ko je bila rabljena velika začetnica namesto male.

Motorist je zaradi hudih poškodb umrl v Kliničnem centru.

V treh primerih je avtor ime iste organizacije v besedilu zapisal različno.

Če se pridružite projektu Ljubljana - Svetovna prestolnica knjige, če se potrudite in preberete knjigo in napišete komentar o njej, lahko postanete lastnik 1000 knjig. Inštitut za raziskovanje inovativnih umetnosti pod okriljem Ljubljane - svetovne prestolnice knjige pripravlja nov projekt Romanje knjig.

Enako kot za poimenovanja organizacij velja tudi za poimenovanja prireditvev in festivalov. Pišemo jih z veliko začetnico, med analiziranimi besedili pa sem našla 18 primerov napačne rabe.

Na največjem sredozemskem otoku te dni poteka 14. mednarodni festival antične drame, ki sicer - kar ni v skladu z izvornim antičnim uprizarjanjem tragedij in komedij, ki je navadno trajalo ves dan; je bilo pa v tem dnevu predstavljenih tudi po več del istega avtorja - s pravilnikom določa, kolikšen je lahko časovni obseg predstavljenih dram.

Na fotografiji stoji pred enim od spornih eksponatov razstave prepovedana umetnost.

Tudi tu sem našla primer, ko je avtor v istem besedilu ime iste prireditve zapisal različno.

Ob Seminarju slovenskega jezika, literature in kulture /.../ V Ljubljani se je sklenil že 46. seminar slovenskega jezika, literature in kulture, ki je znova privabil vrsto tujcev.

Ostali primeri napačne rabe velike oz. male začetnice so se pojavljali posamično. Med drugim je bilo nekaj napačno zapisanih zemljepisnih imen (*Pri gradnji ceste v Vladivostoku na Dalnem vzhodu Rusije so delavci odkrili 495 okostij in 3,5 tone kosti, ki pripadajo žrtvam stalinističnih čistk. - Peking je izrazil nezadovoljstvo zaradi obsežne vojaške opreme v Rumenem morju na zahodni obali korejskega polotoka, zato so večji del vaj premestili na vzhodno obalo, v Japonsko morje.*), imen zgradb (*Septembra bodo odprli vse etaže gostinskih prostorov Nebotičnika /.../ Z odprtjem terase se počasi končuje tudi prenova zgornjih, gostinstvu namenjenih etaž ljubljanskega nebotičnika arhitekta Vladimirja Šubica.*) ali naslovov knjig (*V prid teorije govori to, da je že Aristotel v svoji poetiki pisal, da se je tragedija razvila iz t. i. ditirambov oziroma hvalnic Dioniza.*).

Nekajkrat so bile napačno zapisane tuje besede ali besedne zveze. Nekatera stvarna lastna imena navadno puščamo nespremenjena, npr. imena glasil in podjetij. V analiziranih besedilih so napačno zapisane predvsem angleške besede ali besedne zveze – morda zato, ker so v angleškem jeziku tudi določene neprve besede imena organizacije ali naslova knjige ali časopisa zapisane z veliko začetnico, kar ni v skladu z zakonitostmi slovenskega jezika. Podčrtane besede v naslednjih primerih bi tako morale biti zapisane z veliko začetnico.

*Po neuradnih podatkih, piše Daily telegraph, bi lahko Hayward za svoj 28-letni vložek v podjetju prejel **1,23** milijona evrov odškodnine, kolikor znaša njegova letna plača.*

Foto: Georgia institute of technology

Poleg opisanih in naštetih primerov je bila velika oz. mala začetnica pogosto v primerih, za katere menim, da so posledica nepazljivost ali tipkarske napake, ne pa neznanja, zato sem se odločila, da jih nekaj navedem ločeno.

*Režiserka **Hanna Slak** je prispevala eno do zgodb, ki sestavljajo omibus Neke druge zgodbe, v katerih spoznamo še tiste s hrvaške, Srbije, Bosne in Hercegovine, ter Makedonije.*

Vlada za zdaj podpira TEŠ 6, a si pahor kljub temu želi izvedeti, kaj je šlo do zdaj narobe.

Kot je še obljubil Danes, bo prehod postopen in bo temeljil "na razmerah, ne koledarjih".

Ta se bo zgodil 24. Julija ob 18.00 v Park hotelu Ptuj, glasbeno pa se bo večer nadaljeval z že omenjenim koncertom Edina Karamazova in Kaliopi.

7.1.4 OSTALE PRAVOPISNE NAPAKE

Med ostalimi pravopisnimi napakami bom navedla nekaj redkih primerov napačnega zapisa števil, napačne rabe predlogov in veznikov ter napačnih zapisov besed.

Zelo pogosto so bila števila, manjša od deset, zapisana s števko, čeprav naj bi bila zapisana z besedo, prav tako pa so bila pogosto števila, večja od deset, zapisana z besedo.

Parado so si poleg predsednika Sarkozyja in njegove žene Carle Bruni Sarkozy ogledali voditelji štirinajstih afriških držav, ki so bile v preteklosti francoske kolonije.

Sam film dokumentira 4 tisoč kilometrov dolgo pot moža, ki je že prekoračil svoj 80. rojstni dan in bi rad spet navezal stik s svojim odtujenim sinom.

Mejo med celim številom in decimalkami po Slovenskem pravopisu ločimo z neskladenjsko vejico, zato je naslednji primer zapisan napačno – namesto pike bi morali uporabiti vejico.

Singapur, ki je imel glede na število prebivalstva med letoma 1994 in 1999 največ usmrtitev na svetu (13.57 na milijon prebivalcev), sodno usmrtitev med drugim narekuje za preprodajo drog.

V naslednjem primeru ne gre za vrstilni števnik, pri katerem zapišemo piko, temveč zgolj za sklanjanje glavnega števnik, zato je pika odveč.

Trnfest je v 19. letih obstoja postal osrednja gravitacijska sila avgustovskega večernega življenja v Ljubljani.

Nekaj je bilo tudi primerov, ko med številom in mersko enoto ni bilo presledka.

Zapisal je še, da so v dogovoru s HSE-jem (da ne bi izgubljali časa za začetek naložbe) najprej podali vlogo za energetska dovoljenje za blok moči 500MW in nato "z dodatnimi študijami utemeljili našo prvotno namero in stališče, da je minimalna moč bloka 6 v Šoštanju 600MW".

Pri rabi predlogov sem našla predvsem primere napačne rabe predlogov iz ter z in s. V povedi *To je kratek izsek iz seznama napak ali nenavadnih potez, povezanih z*

ravnanjem s samostanskim kompleksom Žička kartuzija. je predlog iz napačen, saj nekaj napišemo na seznam oz. je na seznamu, torej je pravilno »kratek izsek s seznama«. Takšne napake so se pojavljale tudi pri zemljepisnih imenih, npr. iz Hrvaške, iz Islandije. Sicer pa so bile precej pogosti tudi primeri, ko je bil pri naštevanju uporabljen le en predlog, čeprav bi morali pred vsako besedo ali besedno zvezo uporabiti ustrezní predlog (*Novi pristop komunikacije z obiskovalci izvira iz ZDA, od koder se je v drugi polovici 20. stoletja nato razširil v Veliko Britanijo, Avstralijo, Novo Zelandijo in preostale države EU. – Novi pristop komunikacije z obiskovalci izvira iz ZDA, od koder se je v drugi polovici 20. stoletja nato razširil v Veliko Britanijo, Avstralijo, na Novo Zelandijo in v preostale države EU.*)

Opozorila bi tudi na stilno manj ustrezno rabo veznikov ter in in. V besedilih sem našla kar 33 primerov, ko sta bila veznika rabljena napačno. Kadar sta v povedi rabljena oba veznika, je veznik ter nadrejen vezniku in; veznik in torej povezuje dva enakovredna dela stavka, ki ju s tretjim delom povezuje veznik ter. Tako bi v povedi *Voda je zalila številne kleti v Gradcu in drugih štajerskih mestih ter vaseh.* morali veznika in in ter zamenjati. Ustreznejše bi se poved glasila: *Voda je zalila številne vasi v Gradcu ter drugih štajerskih mestih in vaseh.* »Vasi« so namreč mišljene štajerske vasi.

Našla sem tudi številne napake pri zapisu besed, med drugim: *Scalla* namesto *Scala*, *miljon* namesto *milijon*, *uunplugged* namesto *unplugged*, *knjižnjica* namesto *knjižnica*, *življensko* namesto *življenjsko*, *v stopil* namesto *vstopil*, *na prodaj* namesto *naprodaj*, *vlivana* namesto *ulivana*, *vnovčil* namesto *unovčil*, *Siciljanec* namesto *Sicilijanec*, *zaželjeno* namesto *zaželeno*, *domoljublja* namesto *domoljubja*, *cestno-prometnih* namesto *cestnoprometnih*, *jugo zahod* namesto *jugozahod*, *meddržavna* namesto *meddržavna*, *miljard* namesto *milijard*, *domišljijo* namesto *domišljijo*. Pri naštetih primerih sicer ne morem z gotovostjo trditi, da so napake posledica neznanja, vendar menim, da bi – če gre za tipkarsko napako – jih morali odpraviti naknadno.

Že pri poglavju o ločilih sem navedla primer napačne rabe ločila pri podrednih samostalniških besednih zvezah, v katerih je drugi samostalnik desni prilastek prvega. Naj na tem mestu naštejem še nekaj primerov napačnega zapisa samostalniških zloženok. *Politično hiperobčutljivi projekt je zeleno luč (pa še to v omiljeni obliki) dobil šele leta 1987; zgradba je bila dokončana l. 1992.*

Samostalniško besedno zvezo hiper občutljiv po Slovenskem pravopisu sicer pišemo narazen, saj je prvi del pravi prislov, ne pa podredna zloženka s pridevnikom (npr. velika noč – velikonočen). Po njem se lahko vprašamo »Kako?« ali pa ga nadomestimo s slovensko ustreznico zelo (torej zelo občutljiv). V korpusu Fida sicer besede hiperobčutljiv oz. hiper občutljiv ni, je pa npr. beseda hiperaktiven oz. hiper aktiven pogosteje napisana skupaj (90 zapisov, narazen le dva). Očitno gre v tem primeru za odstop od norme, ki pa, kot kaže, ni napaka, ampak že splošno sprejeta raba.

Naj za konec omenim še nekonsistentno prevzemanje tujih besed. Besede tujega izvora v knjižni jezik vstopajo postopoma. Najprej jih pišemo v njihovi izvorni obliki, sčasoma pa jih podomačimo in njihov zapis prilagodimo. Opazila sem, da novinarji spletnega portala MMC prevzete besede uporabljajo različno oz. tako v izvorni kot tudi poslovenjeni obliki. Med njimi so besede: *jazz* oz. *džez*, *rating* oz. *rejting*, *ectasy* oz. *ekstezi*, *DJ* oz. *didžej*. Menim, da bi bilo z vidika vloge, ki jo ima javni RTV servis pri razvijanju jezikovne kulture, bolj primerno, da bi vsi novinarji uporabljali enako obliko besede oz. bi morali lektorji poskrbeti, da bi se uporabljali enaki zapisi.

7.2 BESEDNE NAPAKE

V zadnjem sklopu pravopisnih napak sem našla nekaj primerov napačno zapisanih besed. V tem poglavju bodo našti primeri napačno izbranih besed, besed, ki so odveč, pa tudi primeri manjkajočih besed.

Med napačno izbrane besede sem umestila tujke oziroma besede tujega izvora (takih primerov sem našla 73) in besede, ki pomensko ne sodijo v poved (126). Pri prevzemanju tujih besed velja načelo, da ima slovenska ustreznica prednost pred tujo besedo. V analiziranih besedilih sem našla različne primere rabe tujk, kjer imamo ustrezno slovensko besedo.

*Na orožju so še vedno razvidne inicialke WN in ON, s pomočjo katerih so strokovnjaki določili, da sta vojaka služila v habsburški vojski pod poveljstvom generala **Albrechta von Wallensteina**. Namesto besede inicialka bi avtor lahko uporabil slovensko besedo začetnica. Med drugim so se pogosto pojavljale še besede *kvaliteta* namesto *kakovost*, *kreativnost* namesto *ustvarjalnost*, *interier* namesto *notranjost*, *konfrontacija* namesto *soočenje*, *komponiranje* namesto *skladanje*, *relevanten* namesto *pomemben*, *produkt**

namesto *proizvod*, *minimalno* namesto *najmanj*, *investicija* namesto *naložba*, *tekst* namesto *besedilo* itd.

Z rabo tujk avtor tudi tvega, da bralci besedila ne bodo razumeli. Številne tujke, za katere menim, da jih večina bralcev ne razume, vendar pa imamo slovensko ustreznico, so se pojavile v rubriki Kultura.

*To je pomenilo, da so se v burnem obdobju zahodne shizme oziroma krize v vodstvu Katoliške cerkve, ko sta po rimskem papežu **Urbanu VI.** in avignonskem (anti)papežu **Klemnu VII.** nekaj časa obstajala dva papeža, vsi kartuzijanski predstojniki vsako leto zbirali v Žički kartuziji.*

Pri besedilih, prevedenih iz tujih jezikov (glede na navedene vire v besedilih predvidevam, da iz angleškega jezika), se pojavljajo tudi t. i. lažni prijatelji – stalne besedne zveze, ki dobesedno prevedene izgubijo pomen oz. nosijo napačen pomen. Lažnih prijateljev sicer nisem našla veliko, vendar se mi zdijo vredni omembe. V povedi *To je novo zgodovinsko dno delnic nacionalnega operatorja telefonije, ki so bile v zlatih časih vredne več kot 500 evrov.* je pisec angleško besedo *operator* samo poslovenil in tako namesto besede *operater* v ustreznem sklonu uporabil besedo *operator*. V povedi *Iz Nemčije poročajo o nenavadni nesreči: moški in ženska sta padla z okna prvega nastropja, potem ko sta imela preveč divji seks.* pa gre za dobesedni prevod angleške fraze *to have sex*. Dobesedno bi besedno zvezo res prevedli *imeti seks*, vendar pa v slovenščini uporabljamo besedno zvezo *ljubiti se* ali glagol *seksati*.

Nekajkrat so avtorji besedil uporabili neustrezne besede, ki sploh nimajo pomena – ni jih niti v Slovarju slovenskega knjižnega jezika niti v korpusu (*Je umetnost nagačevanja živali res umetnost? – Z Goethejevim bojem proti poznanstvenjenju družbe je mogoče tudi razumeti njegov štiridesetletni boj proti Newtonu, o katerem je nemški filozof in fizik **Carl Friedrich von Weizsäcker** – bil je tudi del ekipe fizikov, ki so pod **Wernerjem Heisenbergom** med drugo svetovno vojno delali jedrske raziskave – rekel: "Goethe se je motil, ker se je motiti hotel."*).

Našla sem tudi nekaj primerov, ko se je avtor besedila med dvema na videz zelo podobnima, a pomensko različnima besedama odločil za napačno. Eden od primerov je

poved *Računalnik in naprava za fitnes v enem - na žalost je do našega prihoda v Gradec že nehal delati*. – uporabiti glagol *delovati*.

V kar 71 primerih so bile v povedi odvečne besede. Največkrat (10-krat) je predlogu *od* sledila beseda *dalje* ali *naprej*, ki je odveč.

Od decembra dalje (potem ko je plačal 4,5 milijona švicarskih frankov varščine) je živel v, roko na srce, precejšnjem razkošju v hišnem priporu v svoji vili v Gstaadu, na katero ga je vezala elektronska zapestnica.

Pogosto so avtorji po nepotrebnem uporabljali ali ponavljali zaimke:

Tam se je naključno znašel tudi Banksy in tam videl papigo, ki se gleda v ogledalu, in veverico, ki drži stekleni zvon, pod katerim je bila sladkorna kocka z muho na vrhu, malo pozneje pa je Damiena Hirsta (tistega, ki bike namaka v formaldehid) impresioniral zajček, ki leži na vrhu cilindra.

MMC-ju je predstavil bogastvo zbirke in tista najdragocenejša dela, ki jih hranijo, pa tudi vestno vzdrževanje primernih pogojev, s katerimi omogočajo knjigam čim daljše 'življenje'.

Nekaj je bilo tudi primerov, v katerih je avtor dodajal besede, čeprav pomensko ni bilo potrebno. V prvem primeru bi moral uporabiti le besedo *povsem* ali besedno zvezo *v celoti*. Rabljena beseda in besedna zveza sta pravzaprav sopomenki, zato je podvajanje odveč, poleg tega pa je celota lahko samo cela – škode torej ne morejo oceniti »deloma v celoti«.

*Za popravilo petih ključnih daljnovodov bodo pristojne službe potrebovale najmanj dva dni, saj so izravana drevesa in siloviti vetrovi uničili veliko električnih kablov, a v državnem elektropodjetju opozarjajo, da bi se lahko popravilo še zavleklo, saj še niso povsem v celoti ocenili škode. Še en primer, ki se je pojavil večkrat, pa je Jacques Villeneuve nikoli ni skrival, da se želi vrniti nazaj v formulo ena. Tudi v tem primeru bi avtor moral uporabiti le eno od besednih zvez – ali *želeti si vrniti se* ali *želeti si nazaj*. Vračamo se namreč lahko le nazaj.*

V le šestih primerih je avtor besedila besedo, pomembno za razumevanje besedila, izpustil. Eden od primerov je:

Izid je bil tesen le sedem minut (20:18), nato si je Slovenija do konca uvodne četrtine že nabrala lepo zalogo 11 točk, drugo četrtino pa začela z delnim izidom 13:0 za vodstvo 45:21.

Predvidevam, da je manjkajoča beseda *prednosti*.

7.3 SKLADENJSKE NAPAKE

Med skladsenjskimi napakami je bilo največ primerov rabe napačnega sklona, in sicer 47. V navedenem primeru je namesto rodilnika uporabljen tožilnik.

Švicarsko pravosodno ministrstvo je odredilo režiserjevo izpustitev, potem ko je ugotovilo, da ZDA niso zadostno argumentirale njegovo izročitev.

Med napačnimi skloni se je nekajkrat pojavilo tudi napačno sklanjanje (oziroma nesklanjanje) tujega lastnega imena, eden izmed teh primerov je: *Na posnetkih vidimo, kako je bilo na snemanjih Goddardovega Do zadnjega diha, Lole Jacques Demyja in Jules in Jima Francoisa Truffauta.*

Precej pogosti so bili tudi primeri neujemanja glagolov in samostalnikov, in sicer v številu (15) ali spolu (12). V prvem primeru je samostalnik v glavnem stavku uporabljen v množini, glagolska oblika v odvisnem stavku, ki se nanaša na samostalnik, pa je v edninski obliki.

Ogorčeni so tudi nad oblastmi svoje države, saj po njihovem mnenju ni naredila nič za izboljšanje njihovega stanja in je sokriva za slabo stanje delavcev iz BiH-a v Sloveniji, kjer so "jih obravnavali kot živali".

V tem primeru je samostalnik ženskega spola, glagol pa ima končnico, ki se uporablja pri samostalnikih moškega spola.

Omenjena kriminalna zdržba je bila v smislu razdelitve nalog dobro organizirana in povezana z drugimi kriminalnimi zdržbami v drugih državah, pri tem pa tihotapili velike količine heroina.

V 18 primerih sem zasledila neujemanje oziroma menjavanje časa, navajam le primer, ki govori o zakonu, ki še ni sprejet, vendar je en glagol (omogoča) zapisan že v sedanjiku.

Preprečil bo, da bi banke in druge bančne ustanove izrabljale hipotekarna posojila, kreditne kartice in druge finančne elemente in omogoča izognitev prihodnjih sanacij bank in družb z državnim denarjem. Med drugim bodo ustanovili tudi posebno agencijo za varstvo potrošnikov.

Naj omenim še devet primerov, v katerih manjka pomožni glagol (Za svoje delo med drugim prejel zlati sofit, neodvisno nagrado triumf, rusko državno nagrado za prispevek k razvoju sodobne umetnosti, nagrado ruskih otrok, pa red mir in harmonija, red francoski vitez umetnosti, naziv ruski ljudski umetnik.), in sedem primerov, kjer bi pri uvajanju odvisnega stavka, ki z izražanjem želje ali zahteve dopolnjuje nadrejenega, morali uporabiti *naj*, ne pa *da* (*Vlada je zato koalicijskim poslancem priporočila, da zakona o pomoči Grčiji ne podprejo.*)

7.4 TIPKARSKE NAPAKE

V zadnjo skupino sem umestila tipkarske napake. Kot sem že zapisala v poglavju o pravopisnih in besednih napakah, pogosto ni mogoče ugotoviti, ali je napaka posledica neznanja ali pa gre za tipkarsko napako. Med tipkarske napake sem zato uvrstila besede, v katerih manjka črka ali pa je črk preveč in v katerih je zamenjan vrstni red črk, saj sem sklepala, da je pri takšnih zapisih najbolj verjetno, da gre za tipkarsko napako. Naštela sem jih 356, navedla pa bom le nekaj primerov.

*Splitsko poletje, ki ga bo na Prokurativah odprl hrvaški predsednik **Ivo Josipović**, bo do 14. avgusta postregelo z opernimi, dramskimi in baletnimi predstavami, pa tudi filmi, koncerti in likovnimi razstavami.*

Novo odkirta slika Sv. Lovrenca naj bi slogovno spominjala na več Caravaggiovih del, med drugim tudi Sprebrnenje sv. Pavla na poti v Damask iz let 1600 in 1601.

Najprej kolessrje čaka Port de Pailhères, ki je dolg 15,5 km in ima 7,9-odstoten naklon.

»/.../Odločitev ICJ-ja je tudi odprla pot Kosovu tako proti regionalnim kot tudi evroatlantskih povezavam,» piše v deklaraciji, ki izraža "vero, da bo zgodovinska odločitev ICJ-ja dprispevala k miru in stabilnosti na Kosovu in v regiji".

7.5 INTERPRETACIJA JEZIKOVNE ANALIZE

Predpostavka, da besedila, objavljena na spletni strani www.rtv slo.si, ne bodo jezikovno popolna, je bila pravilna, saj sem našla številne jezikovne napake. Kljub temu sem jih pričakovala manj, saj naj bi po besedah urednika jezikovno usposobljenost novinarjev pred zaposlitvijo preverili, zaposlenim so na voljo jezikovni priročniki in dodatna usposabljanja, objavljena besedila pa pregleda tudi lektorska ekipa, ki jo sestavlja osem ljudi.

Novinarji se na prošnjo za sodelovanje v anketi niso odzvali, zato nisem mogla ugotoviti, kaj so po njihovem mnenju prioritete novinarskega dela (jezikovna pravilnost, točnost podatkov, vsebina ali jezikovna pravilnost). Glede na zakonitosti spletnih medijev bi namreč pričakovala, da je najpomembnejša hitrost objave, zato bi lahko sklepala, da se pri novicah, ki so pomembne za najširši krog ljudi, v želji po premagovanju konkurence pojavijo napake. Kljub temu bi pričakovala, da lektorji napake po objavi popravijo. Vendar se večina napak pojavlja v vseh rubrikah, tudi tistih, kjer hitrost objave nikakor ni ključna (npr. napovednik o otvoritvi razstave, recenzija filma itd.).

Pričakovano je bilo največ napak pri rabi vejice, zanimivo je, da je vejica pogosto postavljena tam, kjer je pravopis oz. skladnja ne predvideva. Pogosto je manjkala levosmerna vejica, ki po mojih opažanjih povzroča težave številnim, predvsem nepoklicnim uporabnikom slovenskega jezika. Verjamem, da je bila v določenih primerih napačna raba vejice posledica nepazljivosti, vendar menim, da je v večini primerov napačna raba posledica neznanja, saj se enaka napaka pojavi večkrat. Slovenska vejica pa je po besedah študentov Fakultete za družbene vede 99-odstotno naučljiva, saj je vejica v slovenskem jeziku skladska, "tj. z njo zaznamujemo skladsko razmerje" (Kalin Golob 2001, 24).

Napake pri rabi ostalih, predvsem končnih ločil so bile manj pogoste. Predvidevam, da te napake niso bile posledica pomanjkljivega znanja, temveč posledica nepazljivosti.

Pogosto je omahovanje med veliko in malo začetnico pri imenih institucij, zakonov, organizacij ipd. Avtorji besedil pa so pogosto v istem besedilu ime zapisali različno –

enkrat z veliko, drugič z malo začetnico. Sklepam, da je to posledica nepoznavanja pravila, ki je v Slovenskem pravopisu zapisano zelo jasno.

Med besednimi napakami so bile razmeroma pogoste besede, ki ne sodijo v poved, in besede tujega izvora, kjer imamo ustrezno slovensko besedo. Pri prevzemanju tujih besed velja načelo, da ima slovenska ustreznica prednost pred tujo besedo. Presenetilo me je dejstvo, da so pogosto uporabljene besede tujega izvora, za katere sem prvič slišala, čeprav imamo zanje ustrezne slovenske besede. Tako avtorji ne izkoriščajo vseh izraznih možnosti našega jezika, hkrati pa tvegajo, da bralci besedila ne bodo razumeli.

Zelo pogoste so bile napake, pri katerih nisem mogla presoditi, ali gre za tipkarsko napako ali neznanje, predvsem pri zapisu besed, kot so *miljon* namesto *milijon*, *življensko* namesto *življenjsko* ipd. Če gre za tipkarske napake, bi jih morali lektorji popraviti, vsekakor pa menim, da zaposleni v Multimedijem centru, ki imajo vsaj srednješolsko izobrazbo, ne bi smeli delati tako osnovnih in očitnih napak.

V analizi sem iskala in popravljala napake, ki so odstopi od knjižne norme, zapisane v temeljnih jezikovnih priročnikih. Kot rojeni govorce jezika imamo bolj ali manj izoblikovan občutek za svoj jezik, vendar so pravopisna in slovnična pravila predvsem pravila, ki se jih mora vsakdo naučiti in razumeti. Glede na dejstvo, da so zaposleni v uredništvu spletnega portala MMC poklicni uporabniki jezika, da njihovo jezikovno usposobljenost pred zaposlitvijo preverijo in da jim omogočajo dodatna izpopolnjevanja, menim, da je tako veliko število napak, ki so najverjetneje posledica nepoznavanja norme slovenskega knjižnega jezika, nedopustno.

8 ODGOVORI UREDNIKA SPLETNEGA PORTALA

Odgovorni urednik spletnega portala MMC Uroš Urbanija (Urbanija 2010) meni, da je pri objavi novic na njihovem portalu najpomembnejša vsebina, sledita hitrost objave in točnost podatkov, na zadnje mesto pa je razvrstil jezikovno pravilnost. V uredništvu imajo sicer lektorsko ekipo, ki določa standarde rabe jezika v skladu s Slovenskim pravopisom, na rabo novih in prevzetih besed (npr. jazz, DJ) pa se po njegovih besedah ustrezno prilagajajo. Za pregled besedil, večinoma po objavi, skrbi redno zaposlena lektorica, ki ji pomaga sedem honorarnih sodelavcev. Pregledujejo besedila približno 50 piscev oz. novinarjev (devet redno zaposlenih in približno 40 honorarnih sodelavcev). Poleg tega so zaposlenim na voljo slovarji, delodajalec pa jim nudi jezikovna izobraževanja oz. izpopolnjevanja, ki niso obvezna, so pa zaželena. Odgovarja sicer, da je jezikovna izobraženost zaposlenih zelo pomembna, ugotavljajo pa jo na podlagi predhodnih testov. Na vprašanje, kako novinarji spletnega portala z rabo jezika prispevajo k uresničevanju izobraževalne funkcije javnega RTV-servisa, je Urbanija odgovoril, da »vsekakor postavljamo kot celotna RTV standarde, ki se tako ali drugače uveljavljajo med ljudmi«.

9 SKLEP

Po analizi več kot 800 strani besedil, ki so jih v dveh tednih objavili na spletnem portalu MMC, ugotavljam, da se kljub velikemu številu objavljenih vsebin pojavlja ogromno jezikovnih napak. Naloga javnega RTV-servisa namreč je, da z zagotavljanjem kakovostnih vsebin – h kriterijem kakovostnega novinarstva pa spada tudi ustrezna raba jezika – izobražuje občinstvo. Pogosto je vloga jezika oziroma jezikovna pravilnost novinarskega prispevka precenjena, pa vendar je besedilo končni izdelek novinarja, namenjen občinstvu. Občinstvo na podlagi končnega izdelka ocenjuje kakovost novinarja in medijske hiše, hkrati pa končni izdelek (ne)posredno vpliva tudi na občinstvo. Mediji imajo velik vpliv na oblikovanje jezikovne norme, zato je odgovornost novinarjev še toliko večja – poleg pozitivnih sprememb, ki pripomorejo k razvoju jezika, namreč širijo tudi napake. Če se enake napake pojavljajo pogosto, jih bralci sčasoma verjetno ne razumejo več kot napake. Vendar so s stališča jezikovne kulture v jeziku dopustne in zaželene le spremembe, ki jezik bogatijo in razvijajo, ne pa spremembe, ki med uporabniki ustvarjajo zmedo in nejasnosti.

Strinjam se, da je internet povzročil revolucijo v medijih, predvsem je novinarsko delo še bolj razširil in posledično novinarje še dodatno obremenil – tvorjenje besedil mora biti namreč vedno hitrejše in vedno bolj zanimivo za bralce, pogosto na račun kakovosti. Predvsem z zadnjo trditvijo pa se, žal, ne morem strinjati. Pri novinarjih kot poklicnih uporabnikih slovenskega jezika namreč do jezikovnih napak sploh ne bi smelo prihajati. Kot sem ugotovila z analizo, je sicer veliko tipkarskih napak, ki so verjetno res posledica časovnega pritiska, vendar je zastrašujoče tudi število ostalih napak, ki so očitno rezultat neznanja.

Žal nisem uspela zbrati odgovorov novinarjev, ki bi mi pomagali ugotoviti, kdo so zaposleni v uredništvu spletnega portala MMC. Predvidevam namreč, da niso študenti ali diplomanti ustrezne smeri (ki so se v času študija morali tudi jezikovno usposobiti), zato je njihova jezikovna kompetentnost verjetno vprašljiva. V uredništvu spletnega portala MMC je zaposlenih skoraj 50 ljudi, ki naj bi bili jezikovno usposobljeni, saj pred zaposlitvijo z ustreznimi testi preverijo njihovo pismenost, pri jezikovnih zagatah pa jim pomaga še osem lektorjev. Internet je edini medij, ki omogoča, da po objavi

lahko neopazno spreminjamo vsebine. Kljub temu tudi več dni po objavi v besedilih ostajajo številne tipkarske napake (ki so več kot očitne), pa tudi druge jezikovne napake, na katere v komentarjih pogosto opozarjajo tudi uporabniki portala. Ob vsem naštetem se zato pojavlja vprašanje, kaj je glavni razlog za neustrezno raven jezika na spletnem portalu MMC.

Verjamem, da gre za preplet vsega – premajhnega števila zaposlenih, pomanjkanja časa, boj za konkurenčnost in jezikovno nekompetentnost novinarjev (in verjetno tudi lektorjev). Za bolj natančne izsledke bi vsekakor morala preveriti jezikovno znanje novinarjev in lektorjev ter preučiti delovne razmere – koliko časa imajo za pripravo besedila, kje črpajo informacije, koliko novinarjev pripravlja prispevek.

Na podlagi že zbranih in analiziranih podatkov pa lahko trdim, da jezik na spletnem portalu MMC ne more izobraževati občinstva in krepiti jezikovne kulture. Jezikovna kultiviranost je eden od osnovnih pogojev, da novinar lahko svoje delo opravlja kakovostno in celovito. Za napake se ne bi smeli izgovarjati na pomanjkanje časa ali neznanje – temveč se potruditi, da svoje znanje izpopolnijo. K temu jih med drugim zavezuje zakonodaja, predvsem pa gre za profesionalnost oziroma neprofesionalnost, kjer je odgovornost novinarjev RTV Slovenija še toliko večja, saj kot zaposleni v javnem zavodu v prvi vrsti služijo javnosti.

10 LITERATURA

- Bašić Hrvatini, Sandra. 2002. *Državni ali javni servis, Perspektive javne radiotelevizije v Sloveniji*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
- Borko, Manca. 2008. S stapljanjem uredništev v novo dobo novinarstva? *Medijska preža* (32/33): 57–59.
- Breznik, Anton in Jože Toporišič, ur. 1982. *Jezikoslovne razprave*. Ljubljana: Slovenska matica.
- Crystal, David. 2001a. *Languages on the Internet*. Dostopno prek: http://www.davidcrystal.com/DC_articles/Internet11.pdf (15. junij 2011).
- --- 2001b. *Language and the Internet*. Cambridge: Cambridge University Press.
- --- 2005. *The Scope of Internet Linguistics*. Dostopno prek: http://www.davidcrystal.com/DC_articles/Internet2.pdf (15. junij 2011).
- Červ, Gaja in Nataša Logar Berginc. 2009. Novinarji in lektorji: v slogi je moč? *Teorija in praksa* 46(6): 748–769.
- Društvo novinarjev Slovenije. 2002. *Kodeks novinarjev Slovenije*. Dostopno prek: http://www.razsodisce.org/razsodisce/kodeks_ns_txt.php (8. oktober 2010).
- Erjavec, Karmen. 1998. *Koraki do kakovostnega novinarskega prispevka*. Ljubljana: Jutro.
- *Fidaplus – korpus slovenskega jezika*. Dostopno prek: <http://www.fidaplus.net> (15. junij 2011).
- Kalin Golob, Monika. 1994: Sodobni pogledi na ogroženost slovenščine. *Javnost* 1(3): 23–36.
- --- 1996. *Jezikovni kotički in jezikovna kultura*. Ljubljana: Jutro.
- --- 2001. *Jezikovne reže*. Ljubljana: GV Revije.
- --- 2004. Moč jezika – izbor dejstev in besed. *Teorija in praksa* 41(3–4): 703–711.
- --- 2008. *Jezikovnokulturni pristopi h knjižni slovenščini*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- --- 2009. Uvodnik. *Teorija in praksa* 46(6): 745–747.

- Korošec, Tomo in Janez Dular. 1985: *Jezikovna kultura in jezikovna politika. Slovenski jezik 4*. Maribor: Obzorja.
- Korošec, Tomo. 1998. *Stilistika slovenskega poročevalstva*. Ljubljana: Kmečki glas.
- Kos, Marko. 2003. Slovenski jezik in nacija: Ogrožanje jezika in samozaščita. *2000* (156/157/158): 21–32.
- Kovačič Peršin, Peter. 2003. Identiteta slovenstva. *2000* (156/157/158): 33–41.
- Kranjc, Simona. 2003. Jezik v elektronskih medijih. V *Slovenski knjižni jezik – aktualna vprašanja in zgodovinske izkušnje. Ob 450-letnici izida prve slovenske knjige*, ur. Ada Vidovič Muha, 435–446. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete.
- Laban, Vesna in Melita Poler Kovačič. 2008. Novinarsko poslanstvo, profesionalna kompetenca, etika in izobraževanje: pogledi urednikov slovenskih medijev. V *Jezikovna prepletanja*, ur. Monika Kalin Golob, Nataša Logar in Anton Grizold, 169–188. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Mendel, Toby. 2003. *Public Service Broadcasting. A comparative Legal Survey*. Dostopno prek: <http://www.unesco.org/webworld/publications/mendel/compana.html> (3. oktober 2010).
- *Multimedijski center RTV Slovenija*. Dostopno prek <http://www.rtv slo.si> (15. julij 2010).
- Pogorelc Breda. 2003. Slovenski knjižni jezik – norma in življenje. V *Slovenski knjižni jezik – aktualna vprašanja in zgodovinske izkušnje. Ob 450-letnici izida prve slovenske knjige*, ur. Ada Vidovič Muha, 435–446. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete.
- Radiotelevizija Slovenija. 2000. *Poklicna merila in načela novinarske etike v programih RTV Slovenija*. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/strani/pravilnik-o-poklicnih-standardih/9> (12. junij 2011).
- --- 2006. *Programski standardi RTV Slovenija*. Dostopno prek: <http://www.rtv slo.si/programskistandardi> (12. junij 2011).
- *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. 1994. Ljubljana: Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.

- Slovenska oglaševalska zbornica. 2011. *MOSS – merjenje obiskanosti spletnih strani*. Dostopno prek: http://www.soz.si/projekti_soz/moss_merjenje_obiskanosti_spletnih_strani/ (23. avgust 2010).
- *Slovenski pravopis 1: Pravila*. 1994. Ljubljana: DZS.
- *Slovenski pravopis*. 2001. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Stabej, Marko. 2008. Kako pa govoriš!? (Spisi o normi in normalnem). V *Spisi o govoru*, ur. Primož Vitez, 87–100. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni in inštitut Filozofske fakultete.
- --- 2010. *V družbi z jezikom*. Ljubljana: Trojina, zavod za uporabno slovenistiko.
- *Statut javnega zavoda Radiotelevizija Slovenija*. Ur. 1. RS106/2006. Dostopno prek: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=75914> (8. oktober 2010).
- Toporišič, Jože. 1966. Praktična stilistika. *Jezik in slovstvo* 11(4):81–91.
- --- 1992. *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- --- 2000. *Slovenska slovnica*. Maribor: Založba Obzorja.
- Urbančič, Boris. 1973. *O jezikovni kulturi*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Urbanija, Uroš. 2010. Intervju z avtorico. Elektronska pošta. 13. oktober.
- Verovnik, Tina. 2003. Analiza jezikovne kakovosti besedil v vladnem spletu. V *S poti v digitalno demokracijo*, ur. Andrej A. Lukšič in Tanja Oblak, 147–158. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- --- 2004. Norma knjižne slovenščine med kodifikacijo in jezikovno rabo v obdobju 1950–2001. *Družboslovne razprave* 20(46/47): 241–258.
- --- 2005a. Sodobni slovenski jezik med rabo, normo in kodifikacijo. V *Uvod v novinarske študije*, ur. Melita Poler Kovačič in Karmen Erjavec, 110–133. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- --- 2005b. *Jezikovni obronki*. Ljubljana: GV Založba.
- Vidovič Muha, Ada. 2001. Moč in nemoč slovenskega knjižnega jezika ali, če bi sledili nekaj več kot 30 let stari dihotomiji Dušana Pirjevca narod kot nacija – nacionalni, vsaj implicitno knjižni jezik, in narod kot jezikovno-kulturna skupnost – materni jezik. V *Zbornik predavanj/37. seminar slovenskega jezika, literature in kulture, 25. 6.–14. 7. 2001*, ur. Irena Orel, 7–18. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete.

- --- 2003a. Slovenistično jezikoslovje – iskanje ustvarjalnega razmerja med globalnim in nacionalnim: razmislek ob jezikoslovnih študijskih programih slovenščine. V *Slovenski jezik, literatura in kultura v izobraževanju: zbornik predavanj/39. seminar slovenskega jezika, literature in kulture, 30. 6.–19. 7. 2003*, ur. Boža Krakar Vogel, 7–18. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete.
- --- 2003b: Sodobni položaj nacionalnih jezikov v luči jezikovne politike. V *Slovenski knjižni jezik – aktualna vprašanja in zgodovinske izkušnje: ob 450-letnici izida prve slovenske knjige/Mednarodni simpozij Obdobja – metode in zvrsti, Ljubljana 5.–7. december 2001*, ur. Ada Vidovič Muha, 5–25. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete.
- Vobič, Igor. 2007. Novinarstvo na spletu – Kdo s(m)o novinarji? *Medijska preža* (29/30): 46–47. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/29/splet/> (8. oktober 2010).
- --- 2009. Medijske hiše s spletnim novinarstvom le eksperimentirajo. *Medijska preža* (36): 51–53. Dostopno prek: <http://mediawatch.mirovni-institut.si/bilten/seznam/36/splet/> (8. oktober 2010).
- *Zakon o javni rabi slovenščine* (ZJRS). Ur. l. RS 86/2004. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r04/predpis_ZAKO3924.html (12. junij 2011).
- *Zakon o medijih* (ZMed-UPB1). Ur. l. RS 110/2006. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r05/predpis_ZAKO4955.html (12. junij 2011).
- *Zakon o Radioteleviziji Slovenija* (ZRTVS-1). Ur. l. RS 96/2005. Dostopno prek: http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r01/predpis_ZAKO4461.html (12. junij 2011).
- Zemljak Jontes, Melita. 2010. Kritični jezikovnokulturni vpogled v oddaje Televizije Slovenija. V *Sodobna slovenska književnost (1980–2010)*, ur. Alojzija Zupan Sosič, 393–402. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Zlobec, Ciril. 2003. Jezik – naš ponos in naša travma. *2000* (156/157/158): 5–9.

PRILOGI

Priloga A: Vprašalnik za urednika z odgovori

VPRAŠALNIK ZA UREDNIKA

1. Kaj je po vašem mnenju najpomembnejše pri pisanju besedil za spletni portal MMC? Prosim, razvrstite po pomembnosti s številkami od ena do štiri.
2 hitrost objave
3 točnost podatkov
1 vsebina
4 jezikovna pravilnost

2. Ali imate znotraj uredništva določena pravila oz. dogovore o rabi slovenskega jezika?
Imamo lektorsko ekipo, ki določa standarde v skladu s Slovenskim pravopisom.

3. Kako se odzivate na spremembe v jeziku (npr. nove besede, kot so multimedijška klepetalnica, blog, in prevzemanje tujih besed, kot so didžej, džez, brejk, hiphop ali hip-hop)? So spremembe spontane oz. odločitev posameznika ali uredništvo določi, katero obliko naj uporabljajo pisci?
Spremembam se ustrezno prilagajamo, vse pa je odvisno od uveljavljenosti posamezne besede v slovenskem jeziku.

4. Koliko lektorjev je zaposlenih v uredništvu MMC? Kako sodelujejo pri ustvarjanju vsebin? Pregledajo vsa besedila ali le pomagajo novinarjem, ko potrebujejo pomoč ali nasvet? Če pregledajo vsa besedila, storijo to pred objavo ali naknadno?
Zaposlena je 1 lektorica, poleg tega imamo še 7 honorarnih sodelavcev. Večinoma preberejo vse tekste, in sicer po objavi.

5. Koliko novinarjev je zaposlenih v uredništvu MMC? Je to število zadostno ali bi potrebovali več novinarjev? Kako morebitno pomanjkanje kadra po vašem mnenju vpliva na kakovost dela?

Zaposlenih je 9 novinarjev, poleg tega pa imamo še cca. 40 honorarnih sodelavcev. Na

6. Ali so novinarjem med delom na voljo različni jezikoslovni priročniki? Če da, kateri?

Na voljo imajo vse slovarje, uporabljajo pa jih po potrebi.

7. Ali pri zaposlovanju novinarjev upoštevate tudi jezikovno izobrazbenost? Če da, v kolikšni meri? Ali kandidati pred zaposlitvijo opravijo preizkus iz znanja jezika?

Jezikovna izobraženost je zelo pomembna, ugotavljamo jo na podlagi predhodnih testov.

8. Ali zaposlenim omogočate jezikovna izobraževanja oz. izpopolnjevanja? Če da, so obvezna?

Izobraževanja niso obvezna, so pa zaželena.

9. Kako novinarji spletnega portala rtslo.si z rabo jezika prispevajo k uresničevanju izobraževalne funkcije javnega RTV servisa?

Vsekakor postavljamo kot celotna RTV standarde, ki se tako ali drugače uveljavljajo med ljudmi.

Hvala za pomoč!

Priloga B: Vprašalnik za novinarje

VPRAŠALNIK ZA NOVINARJE

- spol
 - starost
 - izobrazba (če si še študent, napiši smer študija)
 - vrsta zaposlitve: redno, honorarno, študentsko delo
 - trajanje zaposlitve
 - področje dela (katere vsebine pokrivaš)
-

1. Ko pišeš besedilo za spletni portal, je najbolj pomembno ... (razvrsti po pomembnosti)
 - o hitrost objave
 - o točnost podatkov
 - o vsebina
 - o jezikovna pravilnost
2. Kaj storiš, če si v dvomih glede jezikovne pravilnosti? (Zakaj?)
 - o vprašaš lektorja
 - o vprašaš sodelavce
 - o pogledaš v jezikoslovni priročnik
 - o nič
3. Katere jezikoslovne priročnike poznaš? Prosim, naštej naslove.
4. Katere jezikoslovne priročnike uporabljaš? Prosim, naštej naslove.
5. S katerimi trditvami se (ne) strinjaš? (lestvica – se popolnoma strinjam, se strinjam, se ne strinjam, se nikakor ne strinjam)
 - a. Pri objavi besedila za spletni portal je najpomembnejša hitrost objave.
 - b. Jezikovna pravilnost je manj pomemben kriterij dobrega novinarstva.
 - c. Novinarji pri pisanju ne bi smeli delati jezikovnih napak.
 - d. Delo lektorjev je, da popravljajo jezikovne napake.
 - e. Lektorji s popravki posegajo v delo avtorja besedila.
 - f. Vsebina je bolj pomembna od jezikovne pravilnosti in stila.
 - g. Novinarji bi pri svojem delu morali bolj pogosto sodelovati z lektorji.
 - h. Uredništvo oz. medijska hiša bi morala imeti enotne kriterije jezikovne pravilnosti, s katerimi bi bili seznanjeni vsi novinarji in lektorji.
 - i. Uredništvo oz. medijska hiša bi novinarjem morala nuditi možnost jezikovnega izpopolnjevanja.
 - j. Redno jezikovno izpopolnjevanje bi moralo biti obvezno za vse novinarje.
 - k. Dobro znanje jezika bi moral biti kriterij pri zaposlovanju novinarjev.
 - l. Naloga lektorja je, da novinarja sam opozori na napake v (objavljenem) besedilu.

- m. Naloga novinarja je, da sam opazi in popravi napake v (objavljenem) besedilu.
- n. Naloga RTV Slovenija je, da tudi z jezikovno pravilnostjo objavljenih besedil opravlja svojo izobraževalno funkcijo.
- o. Jezikovna pravilnost objavljenih besedil ni ključna pri opravljanju izobraževalne funkcije RTV Slovenija.
- p. Spletni mediji so manj pomembni kot tiskani, zato preverjanje jezikovne pravilnosti pred objavo ni potrebno.
- q. Prednost spletnih medijev je, da lahko (morebitne) jezikovne napake popraviš tudi po objavi besedila.